

TA'UD

ET PÆDAGOGISK REDSKAB FOR
RUDERSDAL KOMMUNES DAGTILBUD

VELKOMMEN TIL TA' UD!

Bogen Ta' Ud er et pædagogisk redskab for Rudersdal Kommunes dagtilbud. Med denne bog tager vi jer med til 13 naturskønne steder i Rudersdal Kommune.

I HVERT AF DE 13 AFSNIT er der beskrivelser af, hvordan I kan lege med natur, udeliv og science, og hvordan naturoplevelserne kan kobles til eventyr, rim, remser og ordlege. Naturen bliver katalysator for sprogforståelsen, og sproget understøtter oplevelsen i naturen.

I alle børnehuse og alle grupper håber vi, at bogen kan skabe glæde og nysgerrighed om naturen, sproget og de muligheder, der findes i vores skønne omgivelser i kommunen. Alle læreplanstemaer er i spil, samtidig med at I kan få en fantastisk oplevelse ud af hver tur.

De foreslåede aktiviteter kan tilpasses alle aldersgrupper fra de ældste vuggestuebørn til børn i indskoling. Brug bogen som inspiration, og tilpas aktiviteterne til netop jeres børnegruppe, jeres pædagogik, og den tid I har på stedet.

Nogle aktiviteter passer bedst i sommerhalvåret, mens andre er velegnede hele året.

Bagest finder I en liste over flere apps, mere litteratur og gode websteder, hvis I vil vide mere.

Tilblivelsen af bogen er sket i et tæt samarbejde mellem eventyrforfatter og billedkunstner Susanne Holck, naturvejleder Katharina Hejgaard og Dagtilbudsområdet repræsenteret ved pædagogisk chef Kirsti Schou Tornøe.

Rigtig god tur i naturen i Rudersdal.

Udgivet april 2020 som e-bog

Produktion og projektansvarlig: High Image, camilla@highimage.dk
Lay-out: Open Design/advertising, open@opendesign.dk

Hvordan finder I Agersø?

For at komme til Agersø kan I tage via Hørsholm Kongevej og gå ind ved Vildtfogedvej.

AGERSØ OG DEN GRÅDIGE HEKS

I RUDE SKOV findes der flere dejlige søer. En af dem hedder Agersø og ligger lige ud til Hørsholm Kongevej. I kan gå hele vejen rundt om søen ad en lille sti. Selvom Agersø ligger tæt på Kongevejen, er der dejligt fredeligt omkring den. Mange dyr lever i og omkring søen, og der er også mulighed for at stikke tæerne i det kølige vand.

Tur til:

AGERSØ

1

Medbring: Fiskenet, små glas med lup, spande, opslagsbog om smådyr i søen, modeller-voks og håndklæde.

HISTORIENS VINGESUS

Frederik VII var en konge, der elskede at fiske. Han tog sin kone Grevinde Danner med på tur til Agersø, hvor de sad på de store sten og fiskede karusser og karper.

Vi undersøger flyde og synke

Her ved den lave bred er det oplagt at undersøge, hvad der kan flyde på overfladen.

Noget kan flyde på vand, og noget synker. Hvorfor kan en båd flyde, mens en sten synker? Måske har det noget at gøre med formen.

Prøv at bygge en lille båd af blade, pinde eller andet, og se om den kan flyde på vandet.

I en stor spand eller et akvarium kan I teste forskellige formers evne til at flyde.

En klump modellervoks synker, men hvis man former den som en skål eller en båd, vil den flyde. Måske kan man oven i købet lægge noget i "båden", uden den synker.

UNDT om søen går der en lille sti. I kan tage net og spand med og prøve at fiske smådyr op fra søen. Find et godt sted, hvor solen står på, for der er flest vanddyr, hvor vandet er lunt.

I kan undersøge dyrene i små glas med lup. På iPad'en er der mange gode apps, der kan hjælpe jer til at finde ud af, hvad I har fanget. Prøv f.eks. "Dyr I Søen", der fortæller noget om, hvor god vandkvaliteten er ud fra de dyr, I fanger. Skøjtøløberen er et sjovt lille dyr, der kan løbe på vandet. Dens ben har små hår på, og de skyer vandet, så den kan flyde på det, man kalder overfladespændingen.

HVAD KAN I LEGE HER?

Fuglekongens efterfølger.

På skift kan I være fuglekonger eller spætter og lade resten af flokken gøre det samme som jer.

Nogle fugle hakker i træerne med deres næb, andre basker med vingerne, og andre igen kratter i jorden med klørne.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Med oplevelsen af flyde- og synkeforløbet kan I se på former, der virker godt som flydere. Er store blade bedre til at flyde end små? Hvis I laver både af modellervoks, kan I efterligne hinandens bådformer.

BIOTOP - NATURTYPE

Agersø er en ferskvandssø med moser omkring. Vandet er brunligt og klart. Søen er oprindeligt et dødishul fra istiden. I og omkring søen er der et rigt dyreliv. Her er nemlig mange forskellige planter, der kan være levested for forskellige insekter. Og de kan igen være føde for smådyr og forskellige fugle.

FIND SPORET

Rundt om Agersø bor der fugle i huller. Kan I se nogen huller i træerne? Det kan være den store flagspætte, der har lavet hullerne.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Find et dejligt stort træ og giv det et kram!

Nogle træer har ru bark, andre har nopret og andre igen mere glat bark.

At kramme et træ er både en sanselig og måske også en lidt spirituel oplevelse. Måske kan I få en fornemmelse af samhørighed med træet? Nogle bliver venner med de træer, de krammer!

SYNG MED

Melodi: På loftet sidder nissen

Tysk folkemelodi

Tekst: Susanne Holck

Ved bredden sidder kongen med sin
fiskestang, sin fiskestang, den er så lang.
Han fanger ål og karper til sin aftensmad,
de bider godt, og derfor er han glad.
Men se nu bøjer stangen som en slange,
den bli'r ubrugelig, ja helt uduelig,
Med den man ingen skønne fisk kan fange,
så derfor tager han sig en lur.

Mens han sover, kommer heksen listende,
for kongens fisk var fristende.
Hun svinger staven, tryller frem
en flåde flot,
på den der flyder kongens fisk så godt.
Men ak og ve, hun fyldte den for meget,
med kongens sko, hun har sig kvajet.
De tunge sko ku´ flåden ikke bære,
og en, to tre, så gik den ned!

TAL OG RIM

1 fisk den kan svømme,
en frø svømmer med,
dybt nede i vandet de suser afsted.

2 blade de flyder,
en fjer flyder med,
på vandet så klart langs Agersø's bred.

3 sten de kan synke,
en sko synker med,
mod bunden af søen der daler de ned.

RIM SELV

Kysse, drysse, tysse, hysse ...
Fiske, diske, hviske, tiske ...

RIM OG REMSER

En heks, en konge, en kone et kys,
en fisk på krogen,
møs, møsse, møs ...

Karper, karusser, polerede sko,
heksen hun stjæler
i fred og i ro.

Men ak, det gik galt,
se tyven blev ædt
af gedden,
der nu blev temmelig mæt.

En konge med krone, nu uden sko,
med bare fødder
til byen han drog

Da foråret kom,
han vendte tilbage,
og dér stod hans sko,
hvem har dog kendt mage...

Spørgsmål: Hvad betyder det at redde sig ud af SUPPEDASEN? Findes der TROLDTØJ, og hvad er det overhovedet for noget? Hvem har FISKEHELD for noget? Hvem tror du havde størst kongens sko tilbage?

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det at redde sig ud af SUPPEDASEN? Findes der TROLDTØJ, og hvad er det overhovedet for noget? Hvem har FISKEHELD for noget? Hvem tror du havde størst kongens sko tilbage?

DEN GRÅDIGE HEKS

DER VAR EN GANG en heks, der elskede at spise fisk. Kogte, stegte, grillede, rå - alt gled ned.

Derfor boede hun ganske tæt på søen, så hun kunne nappe en fisk, så snart hun fik lyst. Nogen siger, at hun åd så mange fisk, at hun selv begyndte at ligne en fisk med gæller under armene og fiskeskæl på ørerne.

Heksen var ikke den eneste, der var glad for fisk. På stille dage kom selveste kongen kørende i sin hestevogn helt fra København for at fiske i den store dybe sø.

Nogle gange havde han sin kone med, og så satte de sig på de flade sten ved bredden og holdt i hånd, mens fiskene bed på.

Det bedste, heksen vidste, var at drille kongen. "Jeg er skovens ENESTE kongedriller," pralede hun, og det var også rigtigt.

Måske var hun endda landets eneste kongedriller, for ikke mange vover at drille en konge!

Når kongen fik en fisk på krogen, kunne heksen finde på at nappe den, inden han nåede at hive den i land. Hun kunne også finde på at tage krogen af, så kongen ikke kunne fange flere fisk, eller værst af alt kunne hun finde på at trylle med kongens fiskestang, så den kom til at se helt vanvittig ud.

"POKKERS TIL TROLDTØJ!", hørte man ofte kongen råbe, men heksen, hende så man ikke skyggen af.

En dejlig efterårsdag sad kongen i fiskeheld. ALT bed på. Karper, karusser og kæmpestore gedder hobede sig op på søbredden.

Heksens mund løb i vand ved synet af alle de dejlige fisk, og da kongen og hans kone tog sig en slapper i de høje siv, fik heksen travlt. Vips, vaps, vups, tryllede hun en tømmerflåde frem og læssede alle fiskene på.

Den store tømmerflåde flød fint, men halvvejs over søen fik heksen øje på kongens polerede sorte sko, som han havde stillet på en af de flade sten ved søbredden.

I en fart stagede hun sig ind og snuppede skoene, men DET skulle hun aldrig have gjort.

Kongens store sko blev det, der væltede læsset, og tømmerflåden begyndte at synke.

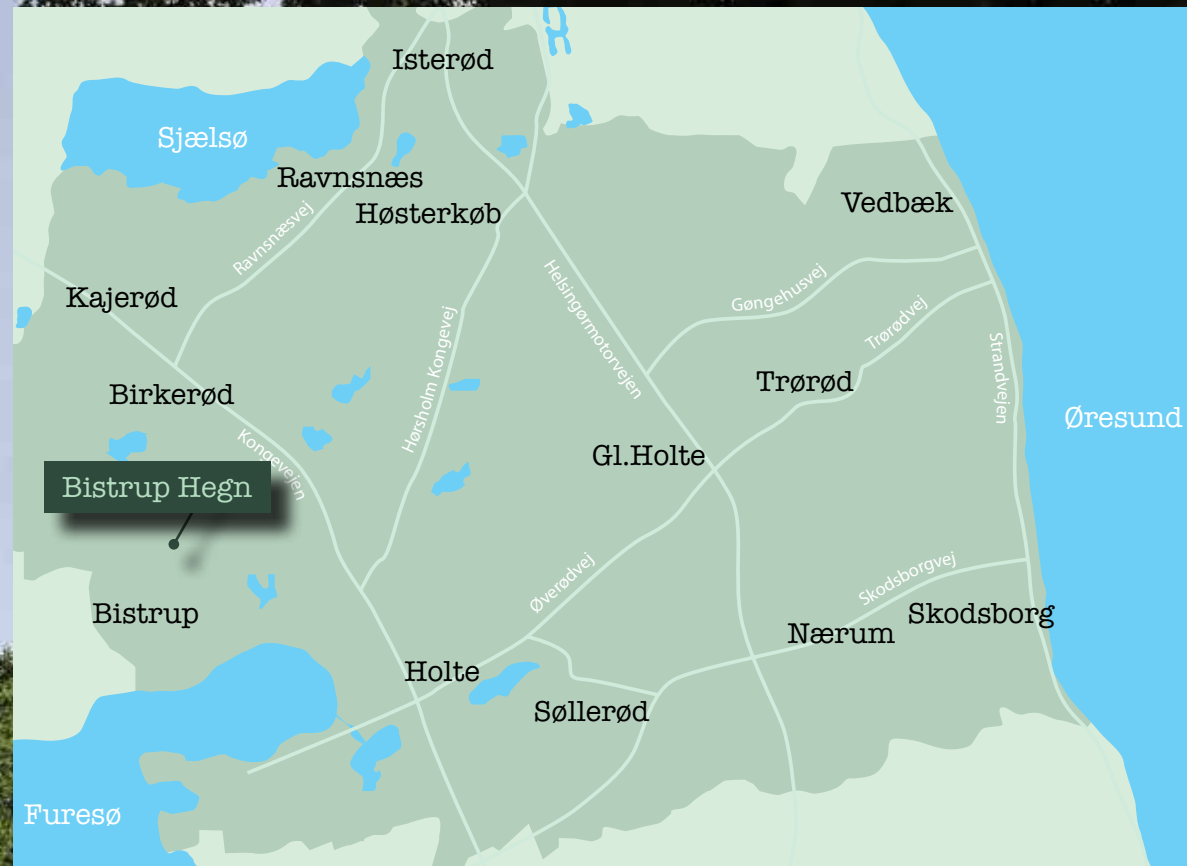
For at redde sig ud af suppedasen begyndte heksen at smide fisk i vandet, men det var for sent. En mægtig gedde havde længe kigget sultent på heksen, og inden hun kunne nå at tælle til tre, havde gedden slugt både heksen, tømmerflåden og kongens sko.

Kongen og hans kone havde gang i lidt kysseri, og derfor opdagede de ingenting, før de hørte heksens høje skrig, og til deres store forbløffelse var nu både fisk og sko forsvundet fra jordens overflade.

De ledte til solen gik ned, men lige meget hjalp det. Fisk og sko var som sunket i søen, og kongen måtte køre den lange vej hjem til København i strømpebukker.

Næste gang han kom, stod skoene på stenen, PRÆCIS der, hvor han havde stillet dem. Hvordan DET gik til, er der ingen, der ved.

Og heksen, ja hun dukkede vist aldrig op igen ...

Hvordan finder I Bistrup Hegn?

I kan komme ind i Bistrup Hegn flere steder fra, og en af vejene går ind ved Bistruphus på Bistrup Hegnsvej i Birkerød.

BISTRUP HEGN OG TROLDMAND KÆP

B

ISTRUP HEGN er en lille skov midt i Birkerød, og den har mange listige små steder, I kan lege i. Der er flere steder, hvor skoven er fuld af unge træer. Mellem de unge træer er det oplagt at lave små baser, som passer lige til jeres leg. Det er også en hundeskov, hvor man kan møde mange søde og sjove hunde.

Tur til:

BISTRUP HEGN

2

Medbring: Bålgrej såsom tændstikker og avis, kniv, vand til efter-slukning. Snor til primitiv vægt.

HISTORIENS VINGESUS

I stenalderen boede der folk omkring Bistrup Hegn. Her begravede de også deres døde i dysser. Nogle dysser var runde og andre aflange. Vi skal passe godt på oldtidens gravhøje!

Vi undersøger bålet

Der er meget at observere, når vi laver et bål.

Et bål, der brænder godt, er fuld af flammer og ikke så meget røg. Kan det have noget at gøre med brændets tykkelse? Prøv at lave to bål. Et med tykke stykker træ, som I prøver at tænde og et med tynde kviste. Hvilket tænder lettest?

Mon ikke det med de tørre kviste tænder bedst?

Men måske opstår der nye spørgsmål. Kan I brænde våde grene? Hvad sker der, hvis I bygger jeres bål op af en blanding af tykke og tynde grene? Hvad betyder formen af bålet for, hvordan det brænder?

HVAD KAN I LEGE HER?

Midt i Bistrup Hegn ligger der en forladt grusgrav med en stor bålplads i midten. Her er et dejligt område, hvor I kan lave et hyggeligt bål og lege på skrænterne rundt om pladsen.

Rundt omkring bålpladsen ligger faldne træer, som inviterer jer til at lege "gå balancegang". Når I kravler eller klatrer, kan I mærke at sværhedsgraden stiger, hvis det har regnet, eller hvis I klatrer med gummistøvler..

I BISTRUP HEGN er der områder af skov, som er ret ung. Træerne er små og tynde, og her kan man finde nogle helt særlige snoede stammer. Det er planten kaprifolie eller gedeblad, der slynger sig som en lian rundt om den unge træstamme. Og når træstammen vokser sig højere og bredere, begynder kaprifolien at stramme. Til sidst buler træet helt ud mellem lianens snoninger. Det ser ganske magisk ud!

Kaprifoliens unge skud vokser langs jorden, inden de klatrer og slynger sig omkring træerne. De er de rene benspændere!

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

I kan lege med begrebet vægt. For de tykke grene vejer nok mere end de tynde. Kan I konstruere en primitiv vægt? Hvor meget vejer en tyk pind mon?

BIOTOP - NATURTYPE

Bistrup Hegn er en lille bynær løvskov. Løvskov betyder, at der er flest træer, der har løv - altså blade. Af de træer vi kan finde i Bistrup Hegn er bøg, birk, ahorn og eg. Træer er lettest at kende, når de har blade på. Men de har også andre kendetegn, som I kan se efter. Det kan f.eks. være barkens farve og tekstur eller træets form.

FIND SPORET

Nogle af fuglene i Bistrup Hegn bygger deres reder i træerne. Kan I finde en fuglerede på jeres vej gennem skoven?

EN SANSELIG OPLEVELSE

Når I sidder rundt om et knitrende bål, kan fantasien og tankerne få lov at løbe frit. Det kan give en dejlig pause på jeres tur.

Måske har I lyst til at synge, eller måske har I lyst til at være stille som mus og lytte til ildens lyde.

SYNG MED

Melodi: Hjulene på bussen

Engelsk børnesang - ukendt komponist

Tekst: Susanne Holck

Grenene i skoven de skal snoes,
snoes, snoes
snoes, snoes, snoes,
snoes, snoes, snoes,
Grenene i skoven de skal snoes og
snoes, så magien virker.

Heksene er vilde med lidt hvid magi,
hvid magi, hvid magi.
Heksene er vilde med lidt hvid magi,
tryller hele dagen.

Troldmand Kæp han elsker mad og
sød musik, sød musik, sød musik.
Troldmand Kæp han elsker mad
og sød musik, spiser hele dagen.

TAL OG RIM

Sno 1, sno 2,
en gren eller to.
Sno 3, sno 4, 5 eller 6,
se grenen straks bliver en stav
til en heks.

Sno 7, sno 8,
9 eller 10,
magiske stave, det kan vi li'.

RIM SELV

Måne, låne, skåne, håne ...
Trylle, rylle, fylde, skylde ...

RIM OG REMSER

Grene, pinde og kæppe til stave,
herlige ting kan troldmanden lave.
Staven kan købes for sød musik,
et godt måltid mad og måske lidt slik.

Når månen er fuld og skoven er lys,
så byder natten på andet end gys.
For nu åbner troldmanden op sin butik,
mens låsen den hvisker klik - klikkelik.

De magiske stave på hylderne ligger,
men før man vælger, skal man være sikker.
For vælger man en med den sorte magi,
for venner man hurtigt kan blive fri.

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det at SPIDSE ØRER, og HAVE ØJNENE PÅ STILKE? Hvordan ser en FULDMÅNE ud? Hvordan bliver man en MESTER til noget? Hvis du havde en TRILTILSTAV, hvad ville du så trylle med den?

TROLDMAND KÆP OG TRYLLESTAVSBUTIKKEN

RIGTIGE TRYLLESTAVE er svære at skaffe og kan ikke købes i en almindelig butik. Det er i det hele taget ikke alle, der kan købe en tryllestav, og de der kan, betaler ikke med almindelige penge.

I Bistruphegn findes en tryllestavsbutik, men hvor præcis den ligger, er der ingen der ved. Ingen MENNESKER altså ...

Alle hekse og troldmænd ved det naturligvis, men det er ikke noget, de snakker højt om. Måske ligger butikken gemt i en af de gamle gravhøje, eller også kan man finde den dybt inde i den gamle grusgrav. Det eneste, man med sikkerhed ved, er at for at blive lukket ind i butikken, skal man bruge en ældgammel trylleremse, der lyder sådan her:

Luk op, luk op, for din tryllebutik,
jeg kommer med mad og med dejlig musik.
Månens stråler viser mig vej,
luk op, luk op, jeg har gaver til dig.

Tryllestave kan se ud på mange måder, men de mest eftertragtede er dem, der er snoede eller lavet af træer, hvor lynet engang har slået ned.

I Bistruphegn findes der MASSER af snoede træer, og de er alle formet af den store tryllestavsmester Troldmand Kæp. Om natten, når kun dyrene i skoven er vågne, går han rundt og planter slyngplanter ved foden af de unge træer, så de kan få lige præcis den form, som kunderne ønsker sig.

Når træerne er klar, saver han grenene af og tager dem med hjem i sit værksted, hvor han udstyrer dem med nogle af alle de skønne sager, han har liggende: Magiske tryllesten, flyvepulver, kærlighedseliksir, visdomsperler og meget, meget mere.

Hvis man skal købe en tryllestav i Troldmand Kæps tryllestavsbutik, skal man holde godt øje med månen. Butikken er nemlig kun åben ved fuldmåne, og kun hvis

månen er synlig. Går der en sky for månen, lukker han STRAKS butikken!

Betalingen for tryllestavene er et stykke musik og et måltid mad, og heldigvis er han ikke kræsen. Ristede kragetæer og tudsesuspe er nogle af hans yndlingsretter, men stuvede regnorme med kastanjesauce glider også ned.

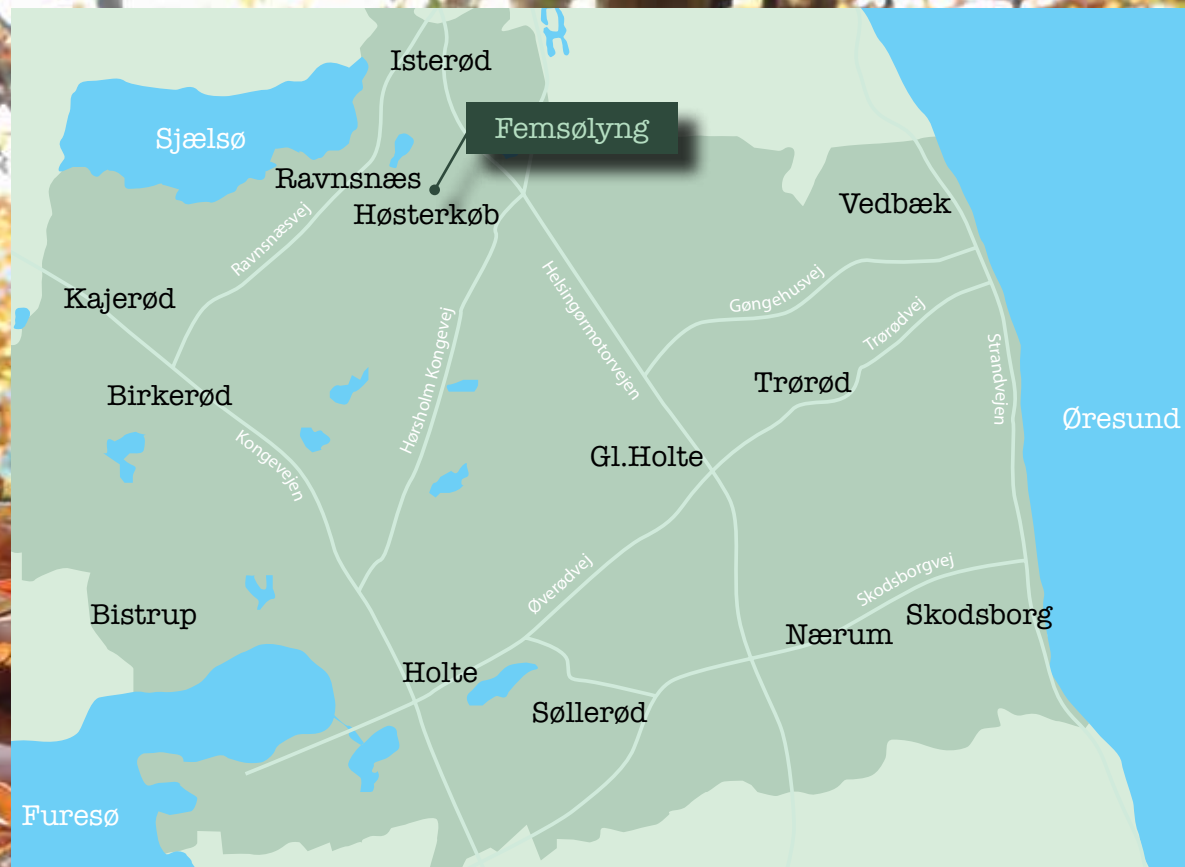
De få mennesker, der har været så heldige at se Troldmand Kæp, siger, at han altid går rundt med et STORT bolsje i munden. Andre fortæller, at de ikke har set skyggen af ham, men at deres slik altid forsvinder fra tasker og lommer, når de går tur i skoven.

Troldmand Kæp har usædvanligt gode ører, og han tåler INGEN falske toner. Derfor skal man øve sig meget længe, hvis ikke man vil risikere at blive smidt ud af butikken. Nogle må øve sig det meste af livet, før de kan få lov til at købe en tryllestav, men så bliver de også ekstra glade, når de får den!

Tidligere var Bistruphegn en stille og fredelig skov, men nu, hvor det er blevet en "hundeskov", er der ikke helt så stille mere. Det myldrer med hunde af alle slags, og særligt lyden af små arrige hunde, der gør i skoven, kan gøre troldmanden sur. Derfor drysser han nogle gange flyvepulver på dem, så de bliver sendt en meter eller to op i luften, inden de igen lander på jorden. Det får dem til at tænke sig om, inden de en anden gang bjæffer løs i troldmandens skov.

Så næste gang du er i skoven, så spids dine ører og hav øjnene på stilke. Måske er du heldig at se en flyvende hund, eller høre en heks, der øver sig på at spille musik, så hun kan få en ny tryllestav.

Kig også efter de snoede træer, som troldmanden bruger til sine fantastiske tryllestave. De står rundt omkring i hele skoven, og du må gerne stryge dem forsigtigt på barken. Hvis man gør det længe nok, siver der kærlighed ind i træet, og kærlighed, det kan man ALTID bruge!

Hvordan finder I Femsølyng?

I kan både enten komme til området gennem Rude Skov eller via via Hørsholm Kongevej. Den gule rute går gennem Femsølyng (Varmingsvej). I kan finde ruten ved at følge de gule prikker på træerne.

FEMSØLYNG OG NISSER OG HEKSE

I SOMMERHALVÅRET går en flok køer med deres store kalve sammen med en hyggelig tyr på Femsølyng. Dyrene græsser og nipper af træer og buske, så området ikke springer i skov. Det betyder, at Femsølyng bliver ved med at være et lysåbent naturområde med gode muligheder for at se sommerfugle og andre sjove insekter på de planter, som trives her. Rundt omkring på Femsølyng ligger kokasser - masser af kokasser!

Tur til:

FEMSØLYNG

3

Medbring: Engangshandsker, skovle til lort, en lille bakke, lupper, poser, snor eller reb til leg og et tæppe.

HISTORIENS VINGESUS

I istiden var området en sø. Træer og buske voksede ind omkring søen, og den blev langsomt dækket med tørve-mos. Søen blev altså til en mose, og for omkring 200 år siden begyndte man at grave tørv derude. Tørven blev tørret og brugt til brændsel.

Vi undersøger møgbiller, skarnbasser og andre smådyr

Helt frem til november, hvis vejret er mildt, kan man finde smådyr i kokasserne.

I kokasserne bor der en del forskellige smådyr. Hvad kan det mon være for nogen?

Måske er det biller? Kan det ligefrem være møgbiller?

Gå på jagt i kokasserne.
Se om I kan finde nogle biller.

Biller kan kendes på at

- De har seks ben
- De har hårde dækvinger
- De har bløde flyvevinger under dækvingerne
- De hører til insekterne

Sammenlign dyrene I finder med billeder i en bog eller en app.

K

OEN er ikke helt natur. Den er mere hen i landbrug. Men her på Femsølyng holder man køer som en del af naturplejen. Køerne græsser og holder væksterne nede. Når de laver kokasser, giver lorten muligheder for mange forskellige smådyrs overlevelse. En del smådyr æder nemlig koens lort. Nogle smådyr lægger deres æg under lorten, og når larven bryder ud, er der masser af mad at spise. Herlig lort!

I kan også bruge lorten i jeres børnehus! Det er nemlig fantastisk som gødning i komposten.

HVAD KAN I LEGE HER?

Køer elsker at gnutte sig op ad træer, hvis pelsen klør. I kan lave en ase-mase-leg i en rebcirkel, hvor I gnutter jer op ad hinanden og prøver at skubbe de andre ud af cirklen.

Læg et langt reb eller nogle pinde i en cirkel. Alle børn og voksne skal stå i cirklen, og når I tæller til tre, må I prøve at mase hinanden ud fra cirklen. Uden at bruge hænderne!

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Når I prøver at finde ud af, hvilke dyr I har fundet i kokassen, tæller I f.eks. deres ben. I sammenligner også de fundne dyrs former og farver med billeder fra bogen eller en app.

BIOTOP - NATURTYPE

Femsølyng er af naturtypen overdrev/eng. Her er der lave planter og buske. Området er lysåbent, fordi køerne græsser små træer ned. Hvis der ikke var græsning, ville Femsølyng springe i skov.

FIND SPORET

Kan I finde fodspor efter en ko? Koen har klove, så den kan gå i mudret jord.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Smid sko og strømper og brug engen til en oplevelse, hvor I leger med bare tæer. Læg tæppet ud som en dejlig base. For de yngste kan det være nok at røre ved græsset med tæerne, og for de ældre kan det være en gåtur med lukkede øjne. Fortæl hinanden hvad I mærker!

Pas på I ikke træder i en kokasse ...

SYNG MED

Melodi: Lille Lise

Komponist: C. M. Bellman

Tekst: Susanne Holck

Drillnisse, drillnisse,
ih, hvor er du fræk.
Drillnisse, drillnisse,
ih, hvor er du fræk.
Driller hele dagen,
tant og fjas er sagen.
Drillnisse, drillnisse,
ih, hvor er du fræk.

Lille bille, lille bille,
Ih, hvor er du sej.
Lille bille, lille bille,
Ih, hvor er du sej.
Triller hele dagen,
komøj det er sagen.
Lille bille, lille bille,
Ih, hvor er du sej.

TAL OG RIM

Tælle, tælle biller,
så bli'r det ikke vildere
6, 7, 8, 9 og 10,
smukke biller kan vi li'.

1, 2, trille,
se den lille bille,
væltet sig i dejligt møj,
skal ikke passe på sit tøj.

RIM OG REMSER

Tre små nisser på bare fødder,
listede afsted langs træernes rødder.
Med sig havde de nissefars kælk,
på den sku' de trække al deres mælk.

Fra køernes yver snart mælken den flød,
mens heksenes gnækken fra skovbrynet lød.
De ventede i mørket, så nisserne komme,
og snart var alle spandene tomme.

Men mælken var sur, for nisser kan drille,
og nu blev alle heksene stille.
Fy og føj, hvor smagte det fælt,
det skulle nisserne nok få betalt ...

RIM SELV

Nisse, vrisse, tisse, bisse ...

Drille, stille, bille, milde ...

SPØRGE-JØRGEN: Hvad er en DRILLEPIND? Har du prøvet at være DRILLESYG? Må man gerne DRILLE? Hvor tror du nisserne bor? Har du prøvet at have besøg af drillenisser? Jæsser? Kan du lide jordbær med fløde?

NISSER OG HEKSE VED FEMSØLYNG

SÅ LÆNGE NOGEN kan mindes, har nisser og dyr været venner. Derfor var nisserne i skoven ved Femsølyng også ekstra glade, den dag en stor flok køer blev sat på græs på engene ved højmosen.

Nu kunne nisserne igen få fløde på skovjordbærrene og en smørklåt i risengrøden. Uhm, hvor de glædede sig. Men andre havde også bemærket det dejlige kvæg, og det var heksene!

De mange år uden køer på græs havde gjort dem magre og sure, og deres mund løb i vand ved tanken om den dejlige, gule græsmælk, der nu ventede dem.

Men heksene havde forregnet sig. Én ting er, at nisser og dyr er gode venner, helt anderledes er det med hekse. Den syrlige lugt af heks skræmte køerne fra vid og sans, så hver gang heksene nærmede sig for at malke køerne, sparkede de ud til alle sider. De stakkels hekse fløj rundt i luften, og efter mange forsøg måtte de opgive at få mælk med hjem.

Nisserne derimod trivedes godt med den dejlige mælk. Kinderne blev runde og bukserne sad strammere og strammere om livet, efterhånden som sommeren gik. Det bemærkede heksene, der stadig ikke havde sluppet tanken om den søde mælk.

"Se, hvor tynde vi er," snerrede de surt, "og nisserne, DE bliver bare federe og federe. Lad os stjæle mælken fra de små tyksakker!"

Som sagt så gjort. Næste gang nisserne gik på engen for at hente mælk, stjal heksene al den mælk, nisserne havde fået.

Men der var noget, heksene havde glemt. Nisserne var ikke almindelig nisser, de var DRILLENISSER af værste slags, og TRYLLE kunne de også. Så da heksene tog en slurk af den dejlige mælk, måtte de spytte det hele ud igen, for nisserne havde tryllet mælken sur! Det var det sureste sprøjt, heksene nogensinde havde smagt, og fra da af vovede de ikke at stjæle noget fra nisserne igen.

Tiden gik, og mens nisserne blev rundere og rundere, blev heksene så udmagrede, at deres knogler raslede, når de fløj hen over skoven på deres kosteskafter.

Lyden af raslende knogler gik lige i nissernes hjerter, og derfor besluttede de sig for at hjælpe de arme hekse. Allerede næste morgen stod der til heksenes store overraskelse en lille kande fløde på deres dørtrin.

"HVEM DER?" råbte de, men nisserne var selvfølgelig for længst listet væk.

Heksene slubrede den fede fløde i sig, som om det var deres sidste måltid, men det var det langt fra.

Hver morgen sommeren igennem stillede nisserne fløde til heksene, og sådan gik det til, at nisser og hekse blev gode venner.

Hvordan finder I Geelskov?

Man kan komme til Geelskov fra flere sider. En af vejene går ind i skoven fra bagsiden af rådhuset i Holte.

GEELSKOV OG DEN SURE TROLD

G

EELSKOV er en meget varieret skov. Her er høje bakker og åbne områder. Nogle steder lukker skoven sig i tæt granbevoksning, og andre steder står majestætiske gamle kæmpetræer. Her er gravhøje og mystiske skåltegnsten, spor i jorden efter fortidens agre og rigtigt mange cykler og hunde.

Tur til:

GEELSKOV

4

Medbring: Snor eller målebånd, papir, tegneblyanter, lup og opslagsbog om skovens træer.

HISTORIENS VINGESUS

I bronzealderen huggede man huller i særlige sten. Den største sten kalder man Glob's Sten. (gps koordinater 55.8030725, 12.4897901) Den er opkaldt efter en kendt dansk arkæolog. Det var også i bronzealderen, at bønderne havde små marker, der hvor vi nu har skov. Markerne kan man se spor af. Oldtidsagre kalder man dem. Man kan bedst se linjerne i skovbunden en dag med sne eller om foråret, når skoven er dækket af anemoner.

HVAD KAN I LEGE HER?

Den åbne skovbund kan invitere til sjove fælleslege. Hvad med “stop-dans-leg” med forskellige rovdyr og byttedyr? Den voksne er rovdyret og siger: “Nu er det dag, og ræven sover”, byttedyrene (de små mus) må løbe rundt, men når den voksne ræv siger: “Nu er det nat, og ræven vågner”, skal byttedyrene fryse. Dem, der bevæger sig, bliver taget.

Vi undersøger fortidens mysterier

Det er sjovt at lege arkæolog

Der er rigtig mange huller i Globs Sten. Hvad kan betydningen mon være? Var skåltegnene mon et stjernebillede?

Der har været mange gode gæt på, hvorfor man i bronzealderen lavede hullerne i stenene.

I kan prøve at tegne hullerne på et papir og sammenligne med de stjernebilleder, I kan finde på nettet.

Ligner de et af dem, eller må I opstille en ny hypotese?

IDT inde i Geelskov har skovarbejderne fældet et stort område. Hvor der før var tæt skov, er der nu fuldt af unge træer og buske. Hvis I bevæger jer inde i labyrinten af små stier i den nye skov, kan I prøve at finde nogle særlige træer. Birketræer er lette at kende på stammerne. Når de er unge, er stammerne smukke og lysebrune, og når de bliver lidt ældre, får de den flotte hvide farve. Barken fra fældede birketræer kan bruges som den bedste optænding til bål.

EN SANSELIG OPLEVELSE

I skovbunden under de høje, slanke bøgetræer findes bladbunkerne. Især om efteråret er jorden dækket af et flot lag bøgeblade, som man kan vælte sig i, gemme sig i og lave "snevejr" med. Dufte af bladene er helt særlig.

Læg jer tæt sammen, og dæk jer med bladene. Mon I er helt usynlige? Hvis I ligger stille, kan det være, I får øje på en af skovens fugle, der flyver hen over jer, eller hører en mus pile henover skovbunden.

Rundt om det åbne skovstykke står gamle, høje bøgetræer. Træerne ser ud som om, de har strømper på. Det er mos, der gror på stammerne. Hvis I ser nærmere på mos med en lup, kan I se, at mosset ikke har rødder og heller ikke blomster. Det er en plante, der formerer sig ved at sprede sine frø fra et lille sporehus. Kan I finde et sporehus? Måske kan I slå op i en bog eller en app og finde lige den mos, I ser på. Der er nemlig forskellige slags. På fugleognatur.dk er der fine billeder af forskellige mosser.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Her ved skåltegnstenen og det åbne område er det tydeligt, at de allerstørste træer har været små engang. Prøv at finde et lille træ, der er lige så højt som jer selv. Kan det lade sig gøre? Nogle træer er meget store i omkredsen. Hvor mange børn skal der mon til for at nå rundt om de største?

Hvis I har en snor med, kan I måle jeres egen talje og se, om I kan finde et træ med samme mål.

Her er det altså begreber som størrelser, forhold og antal, I leger med.

BIOTOP - NATURTYPE

Rundt om i Geel Skov er der forskellige naturtyper. Den lukkede granskov, bøgeskoven, krattet og bakkerne. Brug jeres øjne rigtig godt. Hvad kendetegner det område, I står ved nu? Er der noget særligt her, som man ikke kan finde andre steder? I området omkring skåltegnstenene er der mange gamle og høje bøgetræer. Det kalder man for søjlehaller.

FIND SPORET

Kan I se et spor fra en mountainbike? Det minder lidt om en lang slange, der snor sig på skovstien.

SYNG MED

Melodi: Sur, sur, sur, lille bi omkring
Tysk folkemelodi
Tekst: Susanne Holck

Sur, sur, sur, trolden han er sur!
Ser slet ikke solen skinner,
husker ikke gode minder.
Sur, sur, sur, sur, glæden er i bur.

Glad, glad, glad, nu er trolden glad!
Ikke flere sure dage,
ikke mere grund til klage.
Glad, glad, glad, nu er trolden glad.

TAL OG RIM

I lille trold i godt humør,
drak en kop te, der gjorde ham skør.
Først blev han vrissen, arrig og gnaven,
så fik han kvalme og små-ondt i maven.

Næste dag kom 10 hekse forbi,
med herlige urter og heksemagi.
100 dage blev de hos trolden,
og da de fløj hjem, var han helt glad i knolden.

RIM SELV

Sur, bur, tur, ur ...
Glad, fad, mad, bad ...

RIM OG REMSER

En trold i en skov
var sur som citron,
men gudskelov
så kendte han nogen,
der åbnede en dør
til bedre humør.

En grævling den bed
med skarpsleben tand,
og smerten var led,
i værste forstand,
først da den gik væk,
blev trolden helt kæk.

SPØRGE-JØRGEN: Ved du, hvad et FORRÅDSKAMMER er for noget? Hvad er TUSMØRKE? (svar: Når solen er gået ned, og der stadig er lidt lys) Hvad mon det betyder AT LÆGGE HØVEDERNE I BLØD? Har du prøvet at være SUR?

DEN SURE TROLD

DER VAR EN GANG en trold, der var usædvanligt sur, til trods for at han havde et ganske glimrende liv. Han boede et dejligt sted midt i skoven, lige der, hvor træerne har grønne strømper på. Han havde mange gode venner, hans forråds-kammer bugnede af mad og troldepigerne var VILDE med ham. Alligevel var han sur fra morgen til aften.

"Hvorfor er du ALTID så sur?" spurgte hans venner ham.

"Jeg ved det ikke," svarede han. "Det er som om, noget gnaver i mig."

Venerne tog ham hen til en af skovens kloge hekse, der undersøgte ham fra top til tå.

"Der er INGENTING i vejen med dig," sagde hun. "Det, du fejler, sidder mellem ørerne."

"Kan du så ikke lige fjerne det?" bad trolden. "Så kan jeg måske få mit gode humør tilbage."

"Åh, nej," lo heksen. "Det er jo dine tanker, der sidder der, og dem vil du vel gerne beholde?"

"Ja," sukkede trolden, "det må jeg vel hellere." Og så gik han hjem igen, lige så sur, som da han kom.

Hans venner var ved at blive godt trætte af ham. Når solen skinnede, kunne han finde på at sige: "Sikke dog en mørk og trist dag at stå op til, eller ØV, hvor jeg dog keder mig. Jeg skulle hellere være blevet liggende i min dejlige varme seng."

Venerne lagde hovederne i blød for at finde på noget, der kunne hjælpe deres sure ven, og en af dem fik da også en god idé.

Måske bliver han i godt humør, hvis han først får det skidt, og så bagefter godt?

Det blev de enige om at forsøge, og samme formiddag lavede de en aftale med skovens største grævling om, at den skulle bide deres ven hårdt i benet.

"Det vil jeg glæde mig til," lo grævlingen, og allerede næste dag lagde den sig på lur i skoven for at bide den sure trold.

Da tusmørket faldt på og trolden skulle ud på sin daglige skumringstur, sprang grævlingen hen og bed ham i benet, til knoglen knasede.

"Av, av, auuuu," jamrede trolden. "Hvorfor gjorde du dog det grævling?"

"For at du kunne få dit gode humør tilbage," svarede grævlingen og luntede hjem til sit bo.

Det gjorde VIRKELIG ondt i troldens ben, og i hele skoven kunne man høre hans højlydte jamren.

Næste dag kom hans gode venner på besøg for at se, hvordan det gik med ham. Som de håbede på, gik det temmelig elendigt. Det dybe sår fra grævlingens bid var rødt og hævet, og tårerne strømmede ned af troldens kinder.

"AV, AV, AV," græd han. "Hvorfor bed den dumme grævling mig dog i benet. Jeg havde slet ikke gjort den noget!"

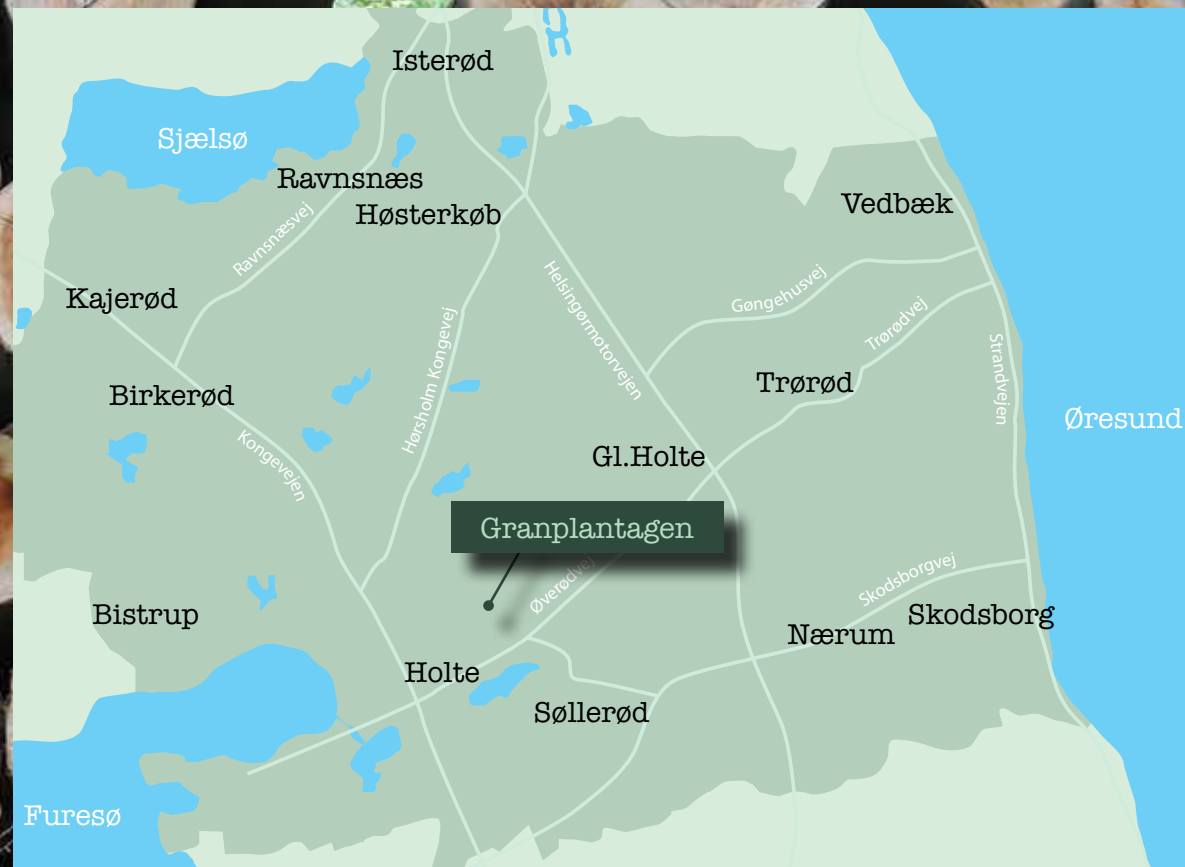
"Det ved vi sørme ikke noget om," svarede hans venner og blinkede til hinanden.

Næste dag kom de igen. Med sig havde de en lille pose med urter, som de havde malet på en af de magiske sten, der ligger rundt omkring i skoven. De dryssede det fine urtepulver på såret, og inden længe holdt det op med at gøre ondt.

"Det er jo den rene magi," jublede den sure trold og sprang ud af sengen. "Tusind tak, venner, det vil jeg aldrig glemme jer for!"

Og trolden glemte det da heller aldrig. Til gengæld glemte han at være sur, og resten af sit liv boede han i skoven med de grønne sokker uden at være sur én eneste gang. Han fik en sød troldekone og MASSER af skønne troldebørn, der heller aldrig var sure, men for en sikkerheds skyld hængte hans venner et stort skilt op over troldens seng, hvor der stod:

HUSK AT SMILE FØR DU SOVER,
SÅ GÅR DAGENS SURHED OVER

Hvordan finder I Granplantagen?

I kan komme til Granplantagen fra flere sider, men en af vejene går fra Rudersdalsvej 41 ved den lille dyrefold. Her går I omkring 700 meter ind i skoven ad Jagtvej, til I kommer til granstykket på venstre hånd.

GRANPLANTAGEN OG PRUTTERNE

G

RANPLANTAGEN i Rude Skov ligger et stykke inde i den sydlige del af skoven. En granplantage er særlig ved at der (næsten) kun vokser grantræer, som skovens folk har plantet på et tidspunkt, så de kan fældes og bruges til f.eks. byggeri. Træerne står så tæt, at I kan bruge dem til at lave huler imellem og til at lege mange sjove lege ved. Granerne giver ly i de kolde måneder. Mange rådyr bruger granskoven som overnatning i den kolde tid.

Om sommeren er der rigtigt mange store skovmyrer! De bor i tuer, som de har bygget af grannåle.

Tur til:

GRAN-
PLANTAGEN

5

Medbring: Save, målebånd, snor og presenning.

HISTORIENS VINGESUS

I 1763 hed kongen Frederik V, og han var meget interesseret i sine skove. Fra Tyskland hidkaldte han skovmanden von Langen, og han skulle hjælpe med at få skoven til at vokse på bedste vis. Før havde man bare fældet træer hist og pist og havde ikke helt styr på, hvordan man fik nye træer til at vokse sig store og stærke. Men det vidste von Langen noget om. Han fik også indført rødgran og ædelgran til landet.

HVAD KAN I LEGE HER?

Måske kan I lege, at I selv er kæmpe-myrer. Myrer er jo bomstærke. De kan bære ting, der er fem gange så tunge som dem selv. Måske har I fundet noget lækkert mad til myreboet eller en særlig velegnet pind, som I kan bygge med. Dyst med jer selv, og se om I er lige så stærke som myrer. Myrer kan også samarbejde. Vidste I det?

Vi undersøger, bygger og måler

I hulebyggeriet findes gode erfaringer med målinger. Hvis I vil bygge en hule mellem rækkerne af grantræer, kan I lege med målinger og byggeri. Hvor lang en rafte skal I bruge, for at den kan nå fra det ene træ til det andet?

Måske lige så lang som et barn? Eller som en voksen? I må bruge af det træ, som allerede er fældet eller væltet. Sav ikke i de levende træer og buske. Prøv jer frem og find den længde, der passer bedst.

Der er mange andre gode spørgsmål, I kan stille jer selv, når I bygger huler. Hvor stor skal hulen være, hvis I er mange, der skal kunne være der samtidig? Hvis I skal kunne stå oprejst i den, hvor høj skal den så være?

KOVMYREN holder til i granskoven. De store myretuer er bygget op af en god del grannåle og andre småtterier. Om sommeren kan I se, hvor susende travlt myrerne har. De løber ud i skoven for at finde mad, som de slæber hjem til boet. De reparerer tuen, hvis den er gået i stykker, og de beskytter den mod fjender, der kunne gøre skade. Derfor må I også danse en lille myredans, hvis I står ved siden af en tue, når myrerne er vågne. Så kravler de nemlig ikke så let op på fødderne.

Myrerne kan sprøjte med myresyre. Nogle kalder det, at de tisser. Det lugter lidt skrapt, og det gør også lidt ondt at blive ramt. Men skovskaden er vild med at blive tisset lidt på af myresyre, så den bader oven i en myretue. For de lopper, som bor på fuglen, kan bestemt ikke lide myresyre, og sådan kommer skovskaden af med sit utøj.

De fleste af træerne her er rødgran. Nogle af de lidt større hedder douglasgran og har lange rødder, der kan holde godt fast i jorden, når det blæser.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Hulens form er det rene geometri. Er jeres hule trekantet, firkantet, femkantet eller noget helt andet?

Husk at hulen gerne må blive stående, men I må ikke efterlade snore og andre ting, der ikke hører til i naturen.

BIOTOP - NATURTYPE

Det lille granstykke er en del af en nåleskov. Her er både gran, fyr og lærk. Det er let at se, at granerne er plantet, for de står i snorlige rækker. I skovbunden kan vi finde hele tæpper af flot, grøn mos.

FIND SPORET

I granskoven er der jo mange gran-kogler. Og flere dyr elsker at spise de små koglefrø, der sidder inde mellem kogleskællene. For at komme ind til frøene, splitter dyrene koglen ad, og det efterlader en hel bunke af kogleskæl. Kan I finde sådan et ædespor? Og hvem mon lavet det?

EN SANSELIG OPLEVELSE

Her i granskoven er der ly for vinden og regnen. Hvis I stiller jer helt tæt op ad en træstamme, en dag hvor det rigtigt blæser, kan I mærke at stammen svajer. Men grannålene på træerne virker også lidt som en paraply. Her kommer dråberne ikke så let ind, så måske er en sansetur til granplantagen oplagt, når det regner? I kan jo også tage en presning med som ekstra ly.

SYNG MED

Melodi: Oles nye autobil

Komponist: Oluf Ring

Tekst: Susanne Holck

Trolden slog en kæmpe prut,
snart den friske lugt var slut,
Prut, prut, prut, prut, prut,
prut, prut, prut, prut, prut.

Nisserne fik hurtigt nok,
lugten var et kæmpe chok.

Føj, føj, føj, føj, føj,
føj, føj, føj, føj, føj.

Myrerne kom snigende,
trolden flygtede skrigende.

Av, av, av, av, av,
av, av, av, av, av.

TAL OG RIM

1 prut eller 2,
trolden han slog.
Men lugten var klam
og snart fik den ram
på alle de små
med nissehu'r på.

1000 myrer
nu nisserne hyrer,
og så var det slut
med den klamme starut.

RIM SELV

Prut, slut, starut, krudt ...
Myre, hyre, styre, syre ...

RIM OG RÆMSE

Fra Jylland engang
en trold kom forbi,
for han kunne kønne troldepiger li'.

Men maven slog knuder
og lavede larm,
og snart var der troldepruttealarm.

Nisser med næser
som sarte mimoser,
blev trætte af troldens lugtende hoser.

En tue med myrer
jog trolden på flugt,
og så var det slut med den kvalmende lugt.

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det at VÆRE MUSESTILLE? Hvor mange PRUTTER slår et menneske om dagen? (svar ca. 14) Har du nogensinde hørt en NISSE løbe i granskoven? Hvoptår tror du de KØNNE TROLDEPIGER ser ud?

TROLDEN MED DE ILDELUGTENDE PRUTTER

NISSER ELSKER at bo i granskove, fordi de der kan løbe lydløst afsted i den bløde skovbund. Særligt i december måned, når de har deres røde huer på og kan gøre sig usynlige, kan man, hvis man står HELT MUSESTILLE, være heldig at høre lyden af små hurtige nissefødder.

De fleste i skoven er gode venner med nisserne, for selvom nisser godt kan lide at drille, er de venlige væsener. Når det er sagt, kan de også få nok, hvis man irriterer dem tilstrækkeligt, og det var lige det, der skete for den jyske trolld.

Den jyske trolld, en STOR skovtrolld med hår på fødderne, var kommet hele den lange vej fra Jylland for at finde sig en kæreste i Rude Skov. Han havde nemlig hørt at troldepigerne der, skulle være særligt kønne.

I granskoven, lige ved siden af nissernes små huse, fandt han sig en dejlig hytte.

Her flyttede han ind og ventede på, at de kønne troldepiger skulle dukke op. Fordi han ikke kendte skoven så godt, kom han nogle gange til at spise de forkerte ting. Det gav ham ondt i maven, men værst af alt fik det ham til at slå nogle meget ildelugtende prutter!

De lugtede så slemt, at de sarteste af nisserne besvime, hvis de stod i nærheden, når trollden slog en prut. Om natten blev de vækket af stanken, og dagen igennem brugte nisserne næsten al deres tid på at flygte fra ham.

Til sidst fik de nok, og bad trollden om at finde et sted, hvor han kunne gå hen med sine dårlige prutter. Men det ville han ikke høre tale om.

"I er da helt SKØRE," lo han. "Alle og enhver prutter, også jer små nisser!"

"Men de STINKER ikke sådan," råbte nisserne og holdt sig for næsen.

"Det må I bare vænne jer til," svarede trollden og slog en prut, der fik alle nisserne til at gå bagover.

Da de fik rejst sig op igen, var de gale og mere til.

"Det er ikke i orden," rasede den ældste nisse. "Vi må skræmme trollden væk fra vores skov."

Nisserne prøvede mange forskellige ting: De kildede ham under tæerne, når han sov, råbte uhyggelige lyde, når han gik i skoven om natten, og blæste iskolde vinde

på hans bare tæer, men intet hjælp. Trollden ELSKEDE at bo i granskoven, og ikke syv vilde heste kunne få ham til at flytte.

Til sidst måtte nisserne bede dyrene i skoven om hjælp. Uglerne forsøgte at skræmme ham om natten, rævene tissede på hans dyner, og de små egern tømte hans spisekammer, men lige meget hjælp det, trollden fortsatte prutteriet ...

Bedst som nisserne havde besluttet sig for at finde et andet sted at bo, var der en lille nissedreng, der fik en god idé.

"Skal vi ikke spørge de store skovmyrer om hjælp?" foreslog han. "Jeg vil så nødtigt flytte fra vores dejlige granskov."

"Skulle de bitte små dyr kunne hjælpe os?" lo de andre nisser.

"Bare vent," sagde den lille nissedreng. "Den der ler sidst, ler bedst!"

Han løb straks hen til den største myretue i skoven og råbte, så højt han kunne:

"Hej, små myrer, vil I gøre mig en tjeneste?"

"Hvad får vi for det?" råbte myrerne med deres bitte små myrestemmer.

"En nissetjeneste!" svarede nissedrengen.

"Det er en aftale," sagde myrerne. "Hvad kan vi gøre for dig?"

"I skal tisse på den nye trolld, så han flytter fra skoven," bad nissen. "Vi kan ikke holde til flere af hans prutter."

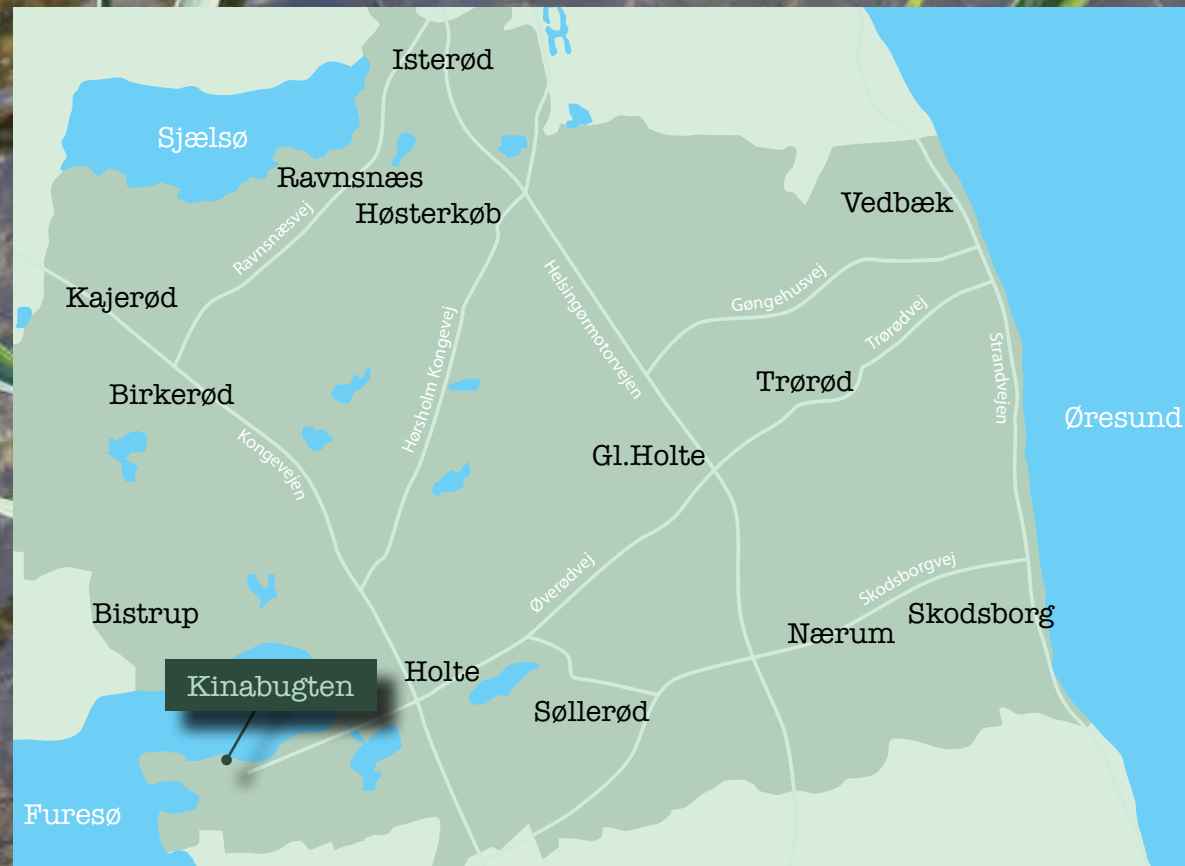
"Vi tisser altså ikke," lo myrerne, "men vi kan sprøjte lidt myresyre på ham, hvis det er det, du mener."

"Gør, hvad I vil," svarede nissedrengen, "bare det får trollden til at forsvinde!"

Allerede næste nat sneg myrerne sig ind til trollden og sprøjtede myresyre overalt på hans store troldekrop, og det var mere, end han kunne klare.

"Det brænder, det brænder," råbte han og løb afsted så hurtigt han kunne.

Trollden så de aldrig igen, og hvem ved, måske er han løbet hele den lange vej tilbage til Jylland.

Hvordan finder I Kinabugten?

I kan tage til Jægerhuset på Dronninggårds Allè og følge stien venstre om søen, til I kommer til den lille bro og det lille badehus

KINABUGTEN OG HAVFRUEN

F

URESØEN er mægtig stor. Den tredjestørste sø i Nordsjælland og den dybeste sø i Danmark. På det dybeste sted midt i søen er den 37,7 meter dyb. Der er mange skønne steder omkring søen, og et af dem bliver kaldt Kinabugten. Her er en lille badebro ved et badehus, og lige midt på broen kan I ligge og kigge ned i søens lave vand.

Tur til:

KINABUGTEN

6

Medbring: En bog eller apps om ferskvandsfisk, håndklæde og tørre sokker.

HISTORIENS VINGESUS

I rigtigt gamle dage var der en dronning, der hed Sofie Amalie. Hun fik bygget en lystgård, der kom til at hedde Dronninggård. Lystgården stod i mange år, men til sidst var den helt faldet sammen, og en mægtig, rig købmand, Frederic, købte stedet og byggede det flotte Næsseslot. Næsseslottet og den flotte park blev bygget for næsten 300 år siden.

Vi undersøger fiskene på det lave vand

Fra badebroen er der meget at lære ved at se på fiskenes adfærd.

Der svømmer en del små fisk herinde på det lave vand. Hvorfor svømmer fiskene rundt herinde ved bredden? Måske gemmer de sig for de store rovfisk. Her er jo mange vandplanter, som de små fisk kan gemme sig i. Hvis I forstyrrer de små fisk, søger de måske ind i sikkerhed blandt vandplanterne.

FURESØEN ER DER et spændende liv under overfladen. Ved Kinabugten er vandet lavt og ofte ret klart. Her kan I ligge på badebroen og se ned til dyrene og planterne i søens vand. Stimer af forskellige fisk holder til i det lave vand.

På billedet kan I se en aborre. I kan kende den på de røde finner og den stribede krop. Måske kan I være heldige at se en aborre eller en af de andre småfisk i vandet også. I den del af Furesøen, der kaldes Store Kalv, lever der flere forskellige fisk. Gedden er den største rovfisk. Den står stille i vandet og lur på bytte.

HVAD KAN I LEGE HER?

Inde på stien kan I lege noget, der handler om vand eller fisk. Måske kender I legen "Fisker fisker, hvor dybt er vandet"? Eller "Jeg gik mig over sø og land"?

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

I kan lege med antal og afstande. I og ved søen lever mange fisk, og her er også mange fugle. Nogle kan være tæt på og andre langt, langt væk. Kan I tælle, hvor mange fisk eller fugle her er i dag? Hvis det er svært at tælle, kan I se på om der er få eller mange. Kun fantasien sætter grænser for, hvad I kan finde på at tælle.

BIOTOP - NATURTYPE

En biotop er et afgrænset naturområde, som udgør et særligt levested for særlige planter. De planter, der vokser i en biotop, kalder man vegetationen. Her er biotopen søbred, og planterne på dette særlige sted kalder man vandplanter. Man finder f.eks. ikke tagrør ude på det dybe vand. Vandet i søen kalder man for ferskvand.

FIND SPORET

Fugle laver fugleklat. Ved at se i sådan en klat, kan I være heldige at se, hvad fuglen har spist. Og I kan være uheldige ved at træde på den med bare tæer ...

EN SANSELIG OPLEVELSE

Søens vand er lunt om sommeren. Det er en virkelig dejlig fornemmelse at gå med bare tæer i det lave vand. Prøv at mærke søbunden med tæerne. Søvand føles blødere end havvand, og kontakten med underlaget er helt anderledes. I kan også sidde på bredden med fødderne ud i vandet. Husk kun at gå ud til under knæet og hav en voksen i vandet sammen med børnene.

SYNG MED

Melodi: Fra Engeland til Skotland
Ukendt komponist
Tekst: Susanne Holck

Den lange vej til Kina,
en sømand han drog ud.
Han skulle fragte varer,
men så fandt han sig en brud.
Og helledusse da,
hun kom så langvejs fra,
Hurra for kærligheden,
der så mange veje har.

I havet er der hvaler,
men også eventyr.
Så smukke pig'r med haler,
de om mændene sig smy'r.
Og helledusse da,
de kommer langvejs fra
Hurra for kærligheden,
der så mange veje har.

TAL OG RIM

Tælle 1, tælle 2, tælle fugle,
måske kan du se en ugle,
sidde ved søen ved højlys dag,
og glo på verden i ro og i mag.

RIM SELV

Hav, sav, rav, goddavn...
Hår, sår, lår, får...

RIM OG REMSER

En skib fuld af sømænd
mod Kina drog ud.
De sku' fragte varer,
men fiskede en brud.

En frue så skøn
i havet der flød,
med bølgede lokker
og gyldenbrun lød.

Kærlighed var det
ved første blik.
Og det blev kaptajnen,
der havfruen fik.

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det at ELSKE nogen? Kender du farven PURPURRØD? Har du prøvet at køre i HESTEVOGN? Hvad tror du, en HAVFRUE spiser? Ved du, hvad en kaptajn er? Hvad betyder det at være sløj?

DEN KINESISKE HAVFRUE

ENGANG FOR LÆNGE siden sejlede et skib ud for at hente varer i Kina. Silke, krydderier og fint kinesisk porcelæn.

På hjemvejen, med skibet lastet med dejlige sager, fik de en havfrue i nettet. Hun var så smuk, at man måtte holde sig for øjnene, når man så på hende. Hendes kulsorte hår nåede ned til halespidsen, hendes læber var purpurrøde og huden så fin som porcelæn.

Havfruen bad sømændene om at blive sat tilbage i havet, men smuk som hun var, kunne de ikke få sig selv til det. I stedet byggede de en mægtig tønne med små glasvinduer, så de kunne sidde og kigge på hende, når de længtes hjem.

Sådan gik det til, at havfruen kom hele den lange vej fra Kina og til Danmark. Varerne, de havde med, blev solgt på havnen med undtagelse af havfruen, der stod tilbage på dækket.

ALLE sømændene var forelskede i havfruen, men det blev kaptajnen, der rendte af med hende. Den store tønne blev båret op på en hestevogn, og efter tre dages kørsel endte hun hjemme i kaptajnens lille stue.

For hver dag der gik, blev kaptajnen mere og mere forelsket i den smukke havfrue. Han lærte sig kinesisk og forkælede hende med den dejligste mad, man kan tænke sig, men alligevel var havfruen ikke lykkelig.

"Sejl mig tilbage til Kina," bad hun. "Jeg savner min familie og Det Kinesisk Hav."

"Men du er jo det smukkeste, der er sket i mit liv," svarede kaptajnen. "Jeg tror ikke, jeg kan undvære dig."

Som tiden gik, blev havfruen mere og mere ulykkelig. Hendes sorte hår begyndte at drysse af, hendes purpurrøde læber faldede, og hendes fine hud krakelerede

som gamle brugte tallerkener.

Til sidst kunne kaptajnens hjerte ikke bære det mere, og han besluttede sig for at slippe havfruen fri. Hestene blev spændt for vognen, og tonden blev med møje og besvær bugseret op, så den smukke havfrue kunne komme ud på sin sidste rejse.

På den lange rejse til havet blev kaptajnen mere og mere sløj, og det gik op for ham, at han elskede havfruen så højt, at han ville dø, hvis han aldrig skulle se hende igen. Derfor vendte han vognen og kørte ind i landet i stedet for ud mod havet. Da han endelig standsede, var de ved bredden af Furesøen, Danmarks dybeste sø.

"Hvad laver vi her?" græd havfruen. "Jeg troede, du ville sætte mig tilbage i havet."

"Det ville jeg også," svarede kaptajnen, "men jeg tror, mit hjerte brister, hvis jeg ikke skal se dig igen."

"Så elsker du mig virkelig," smilede havfruen.

"Ja," svarede kaptajnen. "Jeg elsker dig virkelig."

"Jeg elsker vist også dig lidt," smilede havfruen, "men jeg vil ikke med tilbage til dit hus. Du må lukke mig ud i søen, og så må vi ses her, når du kommer forbi."

Og sådan blev det. Kaptajnen lukkede havfruen ud i den dybe sø, men inden da blev de gift, og hver søndag aften kom han for at besøge hende.

Havfruen blev hurtigt smuk igen, og det siges, at hun stadig lever i Furesøen.

Selv om kaptajnen er død for længst, kan man på stille dage stadig høre ham hviske: WYEMI, WYEMI.

Det er kinesisk og betyder: "Jeg elsker dig, jeg elsker dig!"

Hvordan kommer I til Kløfterne i Ravneholm?

I kan komme ind i Mølleådal og Ravneholm Skov fra flere sider. En af indgangene ligger i forlængelse af Teknikerbyen. Der går en spændende sti mellem Ørholm og Nymølle. Gå ind i skoven langs hestefolden. En anden vej ind er via Vangeboled forbi Vangeboskolen.

KLØFTERNE OG TROLDMAND BIMS

M

ØLLEÅDALEN er kendt som "Det danske Schweiz" med alle de høje skrænter, der omkranser Mølleåen. I Ravneholm Skov er der så mange herlige steder, I kan lege ved. Ved flere af skrænterne ligger der kløfter, som inviterer til sjov og leg.

Tur til:

KLØFTERNE I RAVNEHOLM

7

Medbring: Fuglebog, kikkert, bog om flora og tæpper.

HISTORIENS VINGESUS

Under istiden lå en kæmpe isgletsjer ud over landet. Da gletsjeren begyndte at smelte, løb floder af vand og sten under isen. Det skabte bl.a. Mølleådalen, som man kalder for en tunneldal. Så der, hvor I leger, lå isen tykt for mere end 20.000 år tilbage. Da al isen var smeltet, og vejret blev mildere, vandrede dyr og mennesker ind over landet. De boede måske lige her i Ravneholm Skov.

Vi undersøger biodiversitet

Biodiversitet betyder variation i den levende natur.

Der er mange forskellige dyr her omkring Mølleåen. Hvordan kan det være, at dyrene kan lide at bo lige her? Kan det være fordi, der er så varieret et planteliv omkring åen?

Hvis man skal undersøge variationen i plantelivet, kan man indsamle så mange forskellige planter, som man kan finde. Prøv at lave et lille herbarium. Et herbarium er netop en samling af forskellige planter.

Hvad mon I finder ud af?

M

ANGE forskellige dyr holder af at bo i nærheden af Mølleåen. Her kan I møde flotte fugle, smukke guldsmede og måske en snog, hvis I er heldige. På en tur hertil kan I bruge tid på at lytte efter fuglenes fløjt.

De er mest aktive med fløjteriet i foråret, hvor hannerne prøver at tiltrække en mage og holde konkurrenter på afstand. Men hvis I kommer på andre årstider, kan I nok alligevel høre en fugl eller to.

Ravnene, der bor herude, giver også gerne lyd fra sig uden for sæsonen. Prøv at lytte til en ravnelyd på en fugleapp, på dof.dk eller YouTube.

HVAD KAN I LEGE HER?

Der er sommerfugle i maven, når I står på toppen af en skrænt og skal begive jer ned. Her er der mulighed for at bestige eller klatre ned og op i mange forskellige sværhedsgrader. Men I må bruge hele kroppen.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Her i Mølleådal kan I gå på jagt efter ting af samme slags, men i forskellige farver. Prøv at finde 10 forskellige blade. Læg dem i rækkefølge, så farverne følger hinanden i en slags farveskala. Her leger I med farver og sortering.

BIOTOP - NATURTYPE

Oppe på skrænterne og i Ravneholm Skov er naturtypen det, man vil kalde blandsskov. Det betyder, at der både vokser løvtræer og nåletræer. For foden af skrænterne hedder biotopen rørsump. Det er på grund af den tætte bevoksning af tagrør langs åen. Tagrørene er perfekte gemmesteder for mange fugle og for deres reder.

FIND SPORET

I skrænterne ved stien er der et mylder af små huller. Det kan være de små skovmus, der har lavet dem.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Efter en god tid med klatrelege kan det være dejligt at samles helt tæt og bare nyde udsigten uden lyd.

Måske kan I lege med åndedrættet. Læg en hånd på maven og træk vejret langsomt. Gentag fem gange og se, hvad der sker i kroppen bagefter.

SYNG MED

Tekst: Susanne Holck

Melodi: Der bor en bager
Gammel dansk folkemelodi

Der bor 10 troldmænd
dybt inde i skov'ne.
De elsker kager,
men er lidt dovne.
Så skal de lave
lidt gymnastik,
så hjælper Bims dem,
for han er kvik.

Når månen lyser,
så vil de kysse
de søde hekse,
møs, møs, møs, møsse.

Men når det så
bliver dag igen,
så vil de bare
så gerne hjem.

RIM OG RÆMSER

Ti troldmænd på ski
var ude at løbe,
med det blev for vildt,
det kan jeg godt røbe

Farten var høj,
og snart gik det galt,
de styrtede alle
det var katastrofalt.

Der lå de på jorden,
med skrammer og sår,
og blodige rifter
på hænder og lår

Men så kom der børn,
og de sagde ÅHH,
nu får I
hundrede plastre på.

TAL OG RIM

1 plaster på såret er altid en fest,
men kan man få 2,
så virker det bedst.

RIM SELV

Ski, fri, sti, ni
Stjerne, fjerne, kerne,
moderne ...

SPØRGE-JØRGEN; Hvad betyder det at holde tungen lige i munden? Hvornår på dagen kan man se månens stråler? Hvad betyder det at smugkigge? Har du prøvet at gøre dig umage?

TROLDMANDSGYMNASTIK OG SAFTIGE CROISSANTER

M

ÅSKE KENDER du allerede Troldmand Bims, den lidt skøre troldmand, der nogle gange bliver helt bimmelims?

Hvis ikke, kan du være heldig at møde ham i Ravneholmskoven, hvor han kommer én gang om ugen for at lave gymnastik med alle skovens troldmænd - ti stk. i alt.

Men man skal være tidligt oppe, for allerede når den sidste stjerne forsvinder fra nattehimmelen, sidder alle ti troldmænd i yogastilling på hver sin bakketop, klar til at modtage Troldmand Bims. De ser ganske flotte ud, som de sidder der med deres spidse hatte, og indimellem står heksene da også tidligt op bare for at smugkigge lidt ...

Bims er ikke bare bims, men også vims, så han kommer altid løbende langs højdedraget med en pose croissanter i hånden, som troldmændene spiser sammen, når dagens gymnastik er overstået.

De stjerneformede croissanter er MEGET lækre, og nogle mener, at det er dem, der lokker troldmændene til. Det er svært at vide, men rigtigt er det, at hvis man kommer til Ravneholmskoven en dag, hvor der har været troldmandsgymnastik, så dufter der SKØNT at croissanter i hele skoven.

Troldmand Bims sørger for, at de ellers noget dovne troldmænd holder sig i god form. Op ad den ene bakke, ned ad den anden, op, ned, op, ned, indtil de har løbet alle bakkerne tynde. Derefter er det balancegang på de store træstammer, der ligger i skoven. Det gælder om at holde tungen lige i munden, for hvis man skvatter ned, mister man en tak på sin stjernecroissant. Troldmændene tror, det sker med sort magi, men det er bare løgn! Sandheden er, at Troldmand Bims spiser takkerne, når de andre vender ryggen til.

Skulle man være så uheldig at miste en tak på sin croissant, må man gøre sig ekstra umage, når der skal klatres i træer. Den, der når toppen først, får nemlig en ekstra croissant.

Når der er fuldmåne, laver troldmændene gymnastik om natten. Der balancerer de på månens stråler, flyver om kap med uglerne og bader i de mørke skovsøer.

Her kommer også heksene snigende, for de ved, at når det er fuldmåne, bliver troldmændene kysesyge.

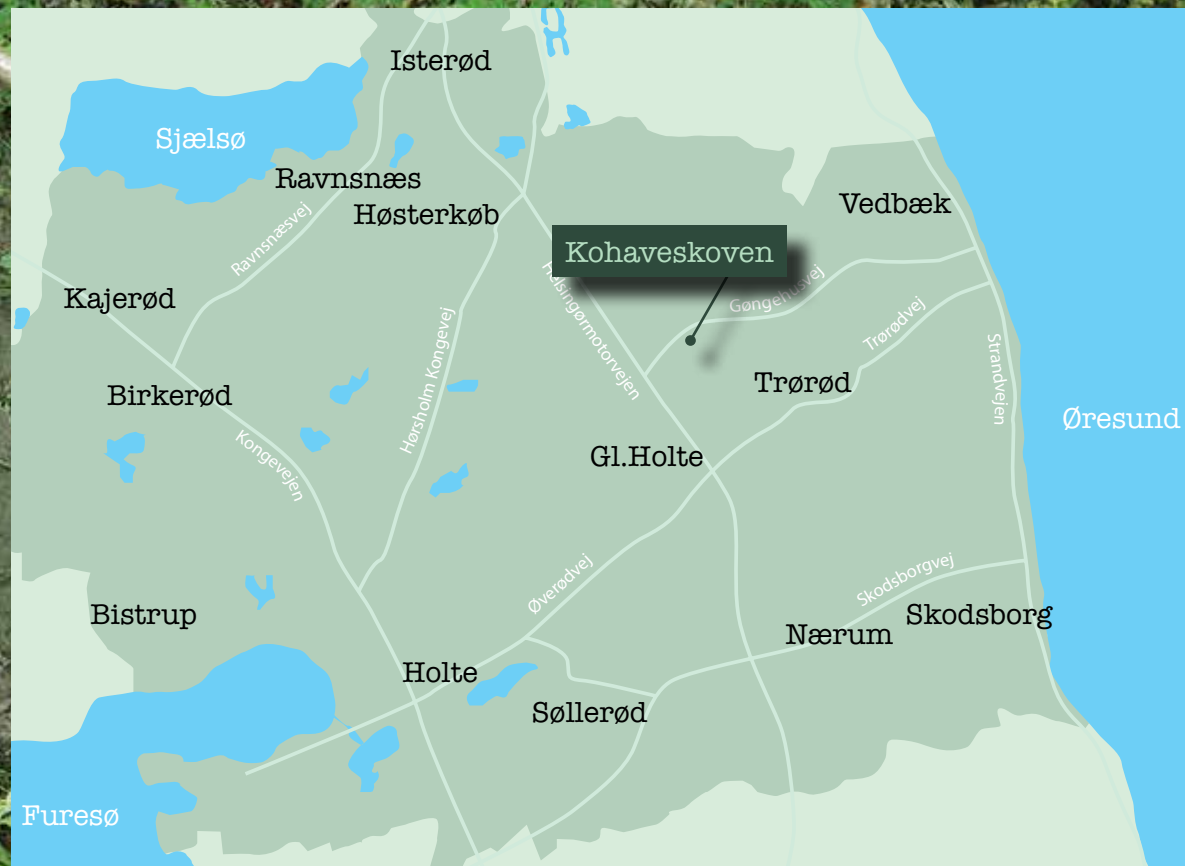
De kysser natten lang, og om morgenen flyver de hjem på deres kosteskaft.

En sjælden gang imellem går det selvfølgelig galt, særligt om vinteren, hvor troldmændene står på ski i stedet for at lave gymnastik. Det er SVÆRT at stå på ski, og det bliver ikke nemmere af, at troldmændene ofte fuser med deres ski, så de kan få mere fart på.

En herlig snevejrs morgen for ikke så længe siden føg det med gnister i alle farver. Det var et herligt syn, men troldmændene blev overmodige, og det endte med et mægtigt styrt, hvor de alle lå filtret sammen ved foden af bakkerne.

Gudskelov kom der er børnehaven gående, som kunne hjælpe de arme skiløbere. Troldmændene blev viklet ud og fik sat mere end hundrede stykker plaster på, før de var klar til at tage hjem.

De var meget glade for børnehavens hjælp, og næste dag hang der en kæmpe pose stjerneformede croissanter med guldglasur på deres dør som tak for hjælpen.

Hvordan finder I vandhullet i Kohaveskoven?

Bag Gl. Holte Kirke går en sti ind i skoven. Følg den store sti, til I kommer til en åben eng fuld af Rød Hestehov. Herinde til højre ligger vandhullet.

KOHAVESKOVEN OG RAVNEHEKSEN

KOHAVESKOVEN er en lille perle af blandet natur. Her er både høje skrænter, åbne enge, gamle grusgrave og små vandhuller, hvor I kan fiske og lege. Selvom skoven er lille, er der mange spændende steder at lege og gå på opdagelse. Skoven er omkranset af marker og enge, og det gør skoven lys at færdes i. Turen går gennem skoven til vandhullet ved engen.

Tur til:

KOHAVESKOVEN

8

Medbring: Målebånd, net, spand, akvarium og opslagsbøger om smådyr i søen.

HISTORIENS VINGESUS

Da der var stenalder i Danmark, lå Kohaveskoven tæt på fjorden. Måske kan I være heldige at finde noget af den flint, som stenalderfolket brugte til knive. Flinteknivene kunne bruges til at skære fisk op med.

Vi undersøger planternes liv

Her er gode muligheder for at undersøge samspillet mellem planterne.

Her vokser vildt mange hestehov.

Hvordan kan det være? Er der mon andre planter nedenunder de store blade?

Måske skygger de store hestehov, så der ikke er noget andet, der kan vokse nedenunder. Vi undersøger ved at se ind under bladene. Ja, her er helt mørkt, så de små planter ikke kan gro.

Det kan afføde nye undringer: Hvad skal der til for at en plante kan gro? Kan I lave forsøg i huset, hvor I sætter noget til at spire i lys og i mørke?

R

UNDT om den lille sø i skoven vokser planten Rød Hestehov. Om foråret stikker den sin blomst frem, og senere kommer de flotte grønne blade, der lidt ligner en hests hov. Nogle kalder også planten for skræppe.

I middelalderen tog munke Rød Hestehov med til Danmark og plantede den i klosters urtehaver. Man troede, den kunne hjælpe mod den frygtede sygdom pest, og derfor kaldte man planten pestilensurt.

HVAD KAN I LEGE HER?

Kender I krokodillelegen? En voksen er den farlige krokodille, der kun må være nede i bunden af graven. Børnene skal passe på ikke at blive ædt. De har helle oppe på skrænten! I kan aftale et sted, hvor krokodillen sætter de børn, den har "ædt". Måske bliver de fangne børn også krokodiller?

Fra klosterhaverne har planten bredt sig i naturen. Den er især glad for at vokse, hvor der er fugtigt.

Hestehoven er en flot plante, der kan blive højere end et barn! Om sommeren kan I helt gemme jer i flokken af rød hestehov.

På en tur til den lille sø kan I også tage fiskenet og akvarium med. Måske fanger I nogle fine smådyr.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

I forsommeren, når rød hestehov står rigtigt flot, kan I lege med størrelser på bladene. Nogle blade er små som en tallerken og andre store som en pude. Hvilket blad er det største, og hvilket er det mindste? I kan lege med ordet **OMKREDS**.

Med et målebånd kan I undersøge noget om centimeter.

BIOTOP - NATURTYPE

Kohaveskoven er en blanding af små biotoper. Her er det lille vandhul og den lysåbne eng. Skoven er blandet løvskov med bl.a. bøg, ahorn, eg og hylde.

FIND SPORET

På de store blade af den røde hestehov har sneglene spist lidt mad. De efterlader huller i bladet. Kan I se sneglens ædespor? Måske kan I også se de slimede spor efter sneglens fod. Om vinteren er rød hestehov visnet ned. Men I kan lede efter sporene fra planterne. Måske kan I finde de gamle stængler nede ved søen.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Midt i Kohaveskoven ligger en gammel grusgrav. Den har stejle skrænter og er perfekt til at lege på. Her kan I træne jeres styrke og udholdenhed ved at klatre op og ned, så mange gange I orker.

RIM SELV

Ravn, savn, havn, favn ...
Fjer, sner, klaver, mere ...

SYNG MED

Melodi: Oles nye automobil
Komponist: Oluf Ring
Tekst: Susanne Holec

Ravnen med de sorte fjer
kan man se, når det sner.
Kroap, kroap, kroap, kroap, kroap,
kroap kroap kroap, kroap, kroap.

Heksen hun har sorte sko,
tager en dans eller to.
Hi, hi, hi, hi, hi,
hi, hi, hi, hi, hi.

Snydepelse, det er skidt,
skønt man ser dem mægtig tit
Øv, øv, øv, øv, øv,
øv, øv, øv, øv, øv.

TAL OG RIM

1 ravn med sko,
1 heks eller 2
fløj hurtigt afsted,
men flere ville med.

3 ræve med vinger
der halerne svinger.
7 trolde på koste,
der lugtede af oste.

Det blev til en flok på
13 i alt.
Et skørt lille rim, hvor
alting er galt.

RIM OG REMSER

En nat så mørk og gyselig slem,
kaldte heksen alle ravnene hjem.
Fra nord, sydøst og vest de fløj,
mens de lavede en frygtelig støj.

I ly for vinden der slog de sig ned,
mens regn og blæst blev ved og ved.
Først da det blev morgen med vindstille vejr,
fik ravnene tørret de kulsorte fjer.

Har du nogensinde hørt ravnens dybe kald? Har du prøvet at blive forkælet? Har du prøvet at blive forasket? Har du prøvet at blive forasket? Har du prøvet at blive forasket?

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det, at noget er KULSORT? Hvordan mon en ALF ser ud? Hvad er en UBUDEN GÆST for noget?

RAVNEHEKSEN

RAVNEHEKSEN i Kohaveskoven hersker over ALLE ravne, så langt øjet rækker. Hendes tøj er sort som natten, og ud af hendes lange grå hår stikker tusindvis af kulsorte ravnefjer.

Som den eneste heks i miles omkreds flyver hun ikke på et kosteskift. I stedet har hun en kappe, syet af ravnenes lange vingefjer, og på næsen sidder et ravneneb.

“Ravnenes Dronning”, er der nogle, der kalder hende, og én gang om året inviterer hun da også alle ravne til en kongelig fest i Kohaveskoven.

Til en af disse fester sneg sig engang en ubuden gæst ind. Det var en troldmand fra en nærliggende skov, som var misundelig på heksens venskab med ravnene.

For at komme ind til festen, havde han forklædt sig som en ravn, og det var lykkedes så godt, at ingen genkendte ham. Under forklædningen havde han en skarp kniv, som han ville bruge til at dræbe heksen med, så han kunne tage hendes kappe og udråbe sig selv til Ravnekonge.

Til festen sad ravnene til bords på krogede grene i stedet for stole, og middagen fik de serveret på heksens store guldallerkener. De fik det dejligste ravnemad: Harer, fasaner, æg, rotter og fugle. Til dessert fik de frugt og friskplukkede bær.

Den eneste, der ikke spiste noget, var troldmanden, og det undrede heksen. Derfor bad hun sine venner, de små alfer, der bor under de store Røde Hestehove, om at kigge nærmere på ham. Uden at nogen lagde mærke til det, listede alferne hen og kiggede op under grenen, hvor troldmanden sad, og nu så de, at hans flotte fjerdragt bare var en forklædning.

Da heksen hørte det, blev hun meget vred.

“I ved, hvad I skal gøre,” hviskede hun til alferne, mens hun skålede lystigt med troldmanden, så han ikke anede uråd.

Mens de skålede, hentede alferne en stor rulle af deres magiske alfereb, og små og stille som de var, kunne de

binde troldmanden fast til den gren, han sad på, uden at han mærkede spor. Først da middagen var forbi, og alle ravnene skulle op at bukke for Ravneheksen, fandt han ud af, at noget var galt.

Uanset hvor meget han prøvede, kunne han ikke flytte sig fra grenen, og da han kiggede ned på sine store kløer, så han til sin forbløffelse, at nogen havde bundet ham fast. Han tog sin kniv frem og forsøgte at skære sig fri, men uden held, for det tynde reb var lavet af et magisk materiale, som INGEN kniv i verden kunne skære igennem.

“Grib forræderen!” råbte Ravneheksen, og straks overmandede de andre ravne troldmanden og bragte ham op til bordenden, hvor heksen sad.

De tog nu forklædningen af ham, og snart stod han afpillet og elendig oppe på bordet foran dronningen.

“Usle lille mand,” rasede Ravneheksen. “Troede du virkelig, at du kunne snyde mig?”

“Lad mig gå,” hulkede troldmanden. “Jeg lover, at jeg ALDRIG mere skal genere dig.”

“Jeg tror på dig,” lo Ravneheksen hånligt, “og jeg skal nok lade dig gå, men først når der er gået 10 år.”

“10 år,” stønnede troldmanden. “Hvad skal jeg dog lave her så længe?”

“Det skal jeg såmænd sige dig,” sagde Ravneheksen.

“Du skal forkæle mig dag og nat. Det kunne jeg virkelig godt trænge til.”

Op sådan blev det. De næste ti år måtte troldmanden gøre ALT, hvad heksen bad om. Han plukkede smukke buketter, lavede dejlig mad og dryssede lyserøde hestehovsblomster på hendes seng hver aften, inden hun skulle sove.

Da de 10 år var gået, var troldmanden så udmattet, at han faldt i søvn foran et af de store træer, der står ved grusgraven. Der sov han en tyve års tid, og hvis du kigger godt efter, kan du stadig se, hvor han har ligget ...

Hvordan finder I Maglebjerg?

I kan komme til Maglebjerg i Rude Skov ved at gå gennem skoven mod det gamle kapel i Svaneparken. Vejen går gennem en flot allé af gamle lindetræer.

MAGLEBJERG OG TROLDEN

M

MAGLEBJERG er 91 meter højt. Det er det højeste punkt i Nordsjælland. Navnet Maglebjerg betyder Stort Bjerg, for “magle” kommer af ordet “mikil”, der betyder stor. Det store bjerg midt i skoven indbyder til leg.

Det er i sig selv lidt af en bedrift at bestige Maglebjerg, og udsigten på toppen er helt fantastisk!

Tur til:

MAGLEBJERG

9

Medbring: Stopur, iPad og et par små bolde.

HISTORIENS VINGESUS

I gamle dage var kongen, Christian VI, vild med udsigten fra Maglebjerg, så han lod sin hestevogn køre helt op på toppen, så han sammen med dronning Sophie Magdalene kunne se ud over landskabet uden at få sved på panden.

Vi undersøger tyngdekraft og hastighed

Her på det stejle bjerg er der gode muligheder for eksperimenter med fart i.

Maglebjerg er mægtig højt. Gad vide hvor lang tid det tager for forskellige ting at trille ned ad bakken. Måske triller små kogler hurtigere end store kogler? Måske triller bolde hurtigere end pinde? Prøv at tage forskellige ting med op på toppen og lad dem trille ned. En rund sten, en grankogle, en pind eller en bold.

I kan eksperimentere med ting, I tror har svært ved at trille.

Det kunne være en fjer eller et knudret stykke træ. Hvordan kan det være at disse ting ikke kan rulle ned af Maglebjerg?

D

E ældste træer på Maglebjerg er 250 år gamle. De fleste er bøgetræer, men rundt omkring Maglebjerg finder I også andre store træer. Nogle træer smider deres frugter sidst på sommeren. Frugterne kalder man olden. Olden er agern, bog og kastanjer. Olden er næringsrig og god mad til skovens dyr. Hvis nogle af dem ikke bliver spist, kan de vokse op til næste år. Først som en lille spire og senere videre til et lille træ.

Indimellem kan man finde et ungt bøgetræ, der vokser mellem et gammelt træs rødder. Det kalder man en musebøg, for det kan være, at en mus engang har gemt og glemt en bognød ved rødderne. Så har nødden haft mulighed for at spire og gro.

HVAD KAN I LEGE HER?

“Langt ude i skoven lå et lille bjerg”- det er da en sang, der passer lige på Maglebjerg. Måske kan I finde nogle af de ting, der er med i sangen.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Hastighed er et udtryk for, hvor hurtigt eller langsomt en ting bevæger sig. I kan lege med målinger af hastigheder ved at tælle eller ved at bruge et stopur. På jeres iPad kan I optage en lille film af noget, der bevæger sig, og bagefter lege med hastigheden i videoen.

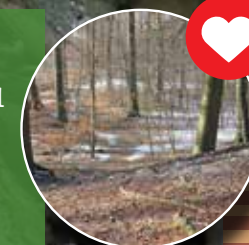
BIOTOP - NATURTYPE

Maglebjerg ligger i en løvskov med mange bøgetræer. Men fordi Maglebjerg ligger så højt, er skovbunden ret tør. Regnvandet løber hurtigt af. Det har betydning for de planter og urter, man ellers vil finde i en løvskov. Kan I se nogle småplanter vokse på skråningerne?

FIND SPORET

På toppen af Maglebjerg bor der mange små mus, der nyder godt af de mange bognødder fra bøgetræerne. Kan I finde spor fra mus, der har gnavet i en nød?

EN SANSELIG OPLEVELSE

Læg jer tæt sammen med hovedet op mod toppen og benene ned mod bunden af Maglebjerg. Lyt til skovens lyde og mærk jeres åndedrag. I kan lege med underlaget ved at lægge jer med hovedet nedad eller kroppen på tværs. Så bliver det pludselig svært at koncentrere sig ...

Hvis olden får held til at spire og slå rod uden at blive spist, bruger den lille nød det næringsrige frugtlegete som en slags madpakke. Madpakken bliver brugt til at den lille nye kimplante selv kan hente vand og mineraler fra jordbunden og, ved hjælp af solens stråler, sukkerstoffer fra bladene.

Plantens omdannelse af vand, kuldioxid og solstråler til sukker kalder man også fotosyntese.

SYNG MED

Melodi: Langt ud i skove lå et lille bjerg
Dansk folkemelodi
Tekst: Susanne Holck

Langt ud i skoven, lå et lille bjerg,
aldrig så jeg så dejligt et bjerg.
Bjerget ligger langt ud' i skoven.

I det lille bjerg, der boede en trolde,
aldrig så jeg så dejlig en trolde.
Trolden i bjerget,
bjerget ligger langt ud' i skoven

Fra den lille trolde, der kom
så sød musik,
aldrig hørte jeg så sød en musik.
Tonerne kom fra trolden, i bjerget,
bjerget ligger langt ud' i skoven.

RIM SELV

Trolde, knold, fold, snold ...
Spille, trille, vilde, pille ...

RIM OG RÆMSE

Dybt inde i bjerget,
der bor en trolde,
og han spiller viser
i dur og i mol

Hans hår det er rødt
og krøllerne vilde,
fødderne store,
og øjnene milde.

Læg øret til bjerget
og lyt helt stille,
så kan du høre,
bjergetrolden spille.

TAL OG RIM

Trille, trille, runde sten,
ned af bjerget
1 for 1.

Suse, suse hurtigt ned,
hvem er først,
ja, hvem ved ...

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det, at MAN IKKE KAN SE EN PIND? Hvad er en SNESTORM for noget? Hvad er et FJELD? (Svar: Et bjerg der er så højt, at det når trægrænsen)

TROLDEN I BJERGET

DER VAR EN GANG en norsk bjergtroll, der ELSKEDE at spille violin. Han spillede evig og altid, og når han spillede, glemte han tid og sted.

"Det går galt en skønne dag," sagde de andre bjergtrolde, og det gjorde det da også. En dag, hvor trolden sad og spillede, blev himlen mørk af skyer, uden at han lagde mærke til det, og snart var han fanget i en mægtig snestorm.

Sneen hvirvlede om ørerne på ham, og da han alligevel ikke kunne se en pind, trak han sin varme hue godt ned over hovedet og gik af sted.

Sådan gik han i mange dage og mange nætter, indtil snestormen endelig løjede af.

"DU MILDE BJERGTOP!", råbte han forbløffet, da han tog huen af og kiggede sig omkring. "Hvor er alle fjeldene blevet af?"

"Haaaaar, haaaar," skrattede en krage. "Du er da vist faret vild."

"Ja," stønnede trolden. "Kan du sige mig, hvordan jeg finder hjem til de norske fjelde?"

"Nahaiii," lo kragen. "Så vidt jeg ved, er der INGEN fjelde her i nærheden, men spørg raven. Man siger, den ved ALT."

Trolden ventede i nogle dage, og endelig dukkede raven op.

"Krooap, krooap," lo den. "Du er da vist langt væk hjemmefra."

"Alt for langt," stønnede trolden. "Ved DU, hvordan jeg finder hjem til de norske fjelde?"

"Ja, du var heldig, at jeg kom forbi," svarede raven. "Jeg kender ikke noget til de norske fjelde, men jeg har lige været på besøg hos min fætter, og han bor med udsigt til et bjerg, de kalder Maglebjerg. Det er så stort og flot, at selv KONGEN tager derhen for at nyde udsigten."

"Vil du vise mig det?" spurgte trolden.

"Jeps," svarede raven. "Men DU må sørge for, at få mig derhen, for jeg er træt i mine vinger efter en lang flyvetur."

"Du kan sidde her," sagde trolden og pegede på sit store røde hår.

Raven satte sig til rette i troldens røde krøller, og inden dagen var omme, nåede de til Maglebjerg.

"Sku' det her være et BJERG?," surmulede trolden. "Jeg ville nu snarere kalde det en bakke. Der hvor jeg kommer fra, har vi RIGTIGE bjerge med snedækkede toppe, der rager helt op i himlen."

"Det her er det bedste, vi har," sagde raven surt. "Hvis ikke det er godt nok til dig, troll, må du selv finde noget andet."

"Det var ikke sådan ment," undskyldte trolden. "Jeg er glad for, at du hjalp mig ravn. Nu skal jeg bare finde ud af, hvem der bor derinde. ER DER NOGEN HJEMME?" råbte han og bankede hårdt på bjerget.

"Hvad LAVER du dog?" lo raven. "Tror du, at der BOR nogen derinde?"

"Gør der da ikke det?" udbrød den forbløffede troll. "Der, hvor jeg kommer fra bor der trolde i hvert eneste bjerg."

"Det gør der ikke her," svarede raven, "men du er mere end velkommen til at flytte ind."

Sådan gik det til, at den norske bjergtroll flyttede ind i Maglebjerg. Med sine bare næver gravede han sig en dejlig "trolle-stuga" midt inde i det høje bjerg, og der bor han stadig den dag i dag.

Hvis du lytter godt efter, kan du måske høre ham spille en lille norsk melodi, for han elsker nemlig stadig at spille på violin ...

Hvordan finder I Maglemeden?

Indgangen til området finder I ved hjørnet af Gøngehusvej og Henrikholms Alle. Det er ikke langt fra Vedbæk Station.

MAGLEMOSEN OG TROLDENE

F

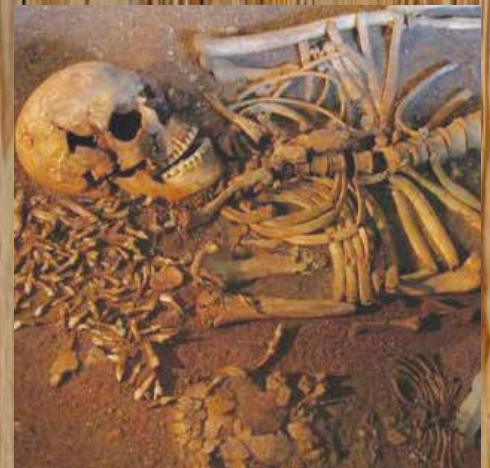
ENGANG var Maglemosen militært øvelsesterræn, og hele mosen groede til i træer og buske. Naturstyrelsen overtog området og besluttede sig for at holde det åbent ved at fælde en stor del af træerne og buskene. I åbne landskaber kan der vokse særlige planter, og det giver rigtigt gode betingelser for mange forskellige insekter, smådyr og fugle. Ordet “Magle” betyder stor.

Tur til:

MAGLEMOSEN

10

Medbring: Svampebog eller app, lup, kniv, kurv eller andet til svampene, drage eller vimpelsnor til lege.

HISTORIENS VINGESUS

Maglemosen er et smukt åbent landskab. Tilbage i stenalderen var her gammel havbund, for fjorden strakte sig ind i området. De skeletter, man gravede op ved Vedbæk Skole, har tilhørt de folk, som boede og gik på jagt lige her. I kan se dem på Vedbækfundene.

HVAD KAN I LEGE HER?

På den åbne eng kan I lege med vinden. Måske har I en drage med eller en vimpel på en pind. Mon ikke børnene i stenalderen også legede med vinden?

Vi undersøger hvilke svampe, der er i Maglemosen: Rørhatte, poresvampe og lamelsvampe

Svampe kan se meget forskellige ud. Gad vide, hvor mange forskellige slags, der vokser her i Maglemosen. Måske kan I finde nogle svampe, der minder om hinanden? Hvis I bruger en svampesvamp og jeres øjne godt, kan I undersøge dem, der vokser på de gamle træer, og dem, der vokser på jorden.

Måske har I et bud på, hvilken svamp I har fundet.

HVIS I VIL UNDERSØGE SVAMPE

Nogle er meget bløde og andre hårde som sten. I kan prøve at skære dem over med en kniv. Ligner de hinanden indeni, eller er der forskelle?

Hvis I leger med en lup, kan I opdage at svampene kan se meget forskellige ud under "hatten".

I

ALLE tider, hvor mennesket har boet i og ved naturen, har vi også spist af den. Før butikkerne blev opfundet, var vi afhængige af at kunne kende forskel på spiselige og giftige organismer.

Her i Maglemosen ligger store træer, der langsomt nedbrydes. Omkring træerne vokser netop spiselige svampe. For eksempel østershat, der vokser på gammel bøg. På de faldne træer kan I måske også finde tøndersvampe. Ordet tønder betyder optænding. Man har brugt svampene til at tænde op i bålet eller til at bære gløder fra et bål til det næste. Tøndersvampen kan dog ikke spises.

Svampe, som vi ser over jorden eller på et træ, er egentlig en slags frugt.

FIND SPORET

Kan I finde spor fra fuglene? Måske har en fugl tabt en fjer? Er der andre spor, man kan lede efter?

Selve svampen bor inde i det gamle træ eller nede i jorden, og vi kan kende den på de små svampetråde. Trådene er nogle gange hvide og andre gange sorte. Når svampen er stor nok, og årstiden er rigtig, sætter den et frugtlegeme. Det er det, vi kender som en svamp. Det betyder også, at selv om vi plukker mange svampe, vil selve modersvampen stadig være levende i træet eller jorden.

Brug en svampebog og en app om svampe for at se nærmere på de mange forskellige slags.

OBS. Spis ikke svampene fra naturen sammen med børnene! Det er meget trist at tage fejl.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Formerne på svampens forskellige dele peger hen på deres betegnelser. Hatten og stokken er nogle af dem.

I kan også lege med tal ved at tælle jeres svampefund.

BIOTOP - NATURTYPE

Maglemosen er en blanding af moset land og græssede enge. Når der er så vådt og lysåbent, inviterer det til, at mange forskellige organismer kan leve her. Det betyder igen, at I kan finde et udvalg af spændende smådyr og insekter. Her i det åbne landskab kan I let se svævende rovfugle. De er på jagt efter småfugle og gnavere

EN SANSELIG OPLEVELSE

På fugletur i Maglemosen. Det åbne moselandskab inviterer til mange slags fugle. Om sommeren er her masser af forskellige insekter, som fuglene kan spise, og om vinteren er der ly i krattet. På tjørnen og slåenbusken sidder der bær, som fuglene er rigtig glade for, når det er koldt.

PRØV EN TUR I STILHED.

Del jer op så én voksen sidder med et lille hold børn, og vær så stille med hele kroppen, som I kan. Hvis I sidder i nærheden af krattet eller et af de store træer i området, vil I sikkert kunne se og høre nogle af de små fugle. Måske er I heldige at se en musvåge svæve over Maglemosen.

SYNG MED

Melodi: Sur, sur, sur, lille bi omkring

Tysk folkemelodi

Tekst: Susanne Holck

Trold, trold, trold, elsker dans og snold.
Danser gerne hele natten,
med en lille fjer i hatten.
Trold, trold, trold,
elsker dans og snold.

Trold, trold, trold, elsker dans og snold.
Spiser gerne hele dagen,
bænkebidere er sagen.
Trold, trold, trold,
elsker dans og snold.

Trold, trold, trold, elsker dans og snold.
Hygger gerne hele dagen,
får en krammer, det er sagen.
Trold, trold, trold,
elsker dans og snold.

TAL OG RIM

1 svamp eller 2
gør suppen så god.
Men når der er fest
er 1000 - vis bedst.

Spis dog aldrig en svamp
fra en skov uden at
spørge en voksen om lov.

RIM SELV

Trolde, knolde, bolle, snolde ...
Krage, drage, larve, farve ...

SPØRGE-JØRGEN: Har du prøvet at holde en BÆNKEBIDERE?

RIM OG REMSER

Alle trolde de holder af fester,
med suppe, dans og masser af gæster.
En suppe så lækker med svampe de laver,
til trolde nes altid så sultne maver.

Gryden er stor og suppen den mætter,
men larmen, den vækker de gamle skeletter.
De lå i mulden i fred og i ro,
men nu stod de op til en dans eller to.

De dansede sammen til solen stod op,
og de der så dem, fik sig et chok.
Skeletter og trolde gik hånd i hånd,
og fik sig en lystig trolde-svingom.

SPØRGE-JØRGEN: Hvad betyder det, når man siger UNDSKYLD? Hvilken farve har en KRAGE? Hvad er et SKELET for noget? Har du prøvet at holde en BÆNKEBIDERE?

TROLDENE I MAGLEMOSEN

I MAGLEMOSEN bor der trolde, MASSER af trolde. De er ikke sådan at få øje på for os mennesker, men tro mig, de ER der ...

Det er en god blanding af søtrolde, trætrolde og skovtrolde, og de er altid i godt humør. Faktisk har de kun været sure én eneste gang i deres liv, og det skal du høre om nu: Hvert efterår, når svampesæsonen er på sit højeste, holder troldene en mægtig fest. I en gryde så stor, at man TROR DET ER LØGN, laver de en svampesuppe, som skal koge en hel uge, før den er færdig.

Den sidste dag skal suppen krydres, og i stedet for salt og peber bruger troldene bænkebidere. De skal koge med en times tid, og uden dem er suppen ikke værd at spise. Der er MASSER af bænkebidere i de væltede træer på engen, og det er altid de yngste trolde, der samler dem ind morgenen før festen. Den dag står de tidligt op, og i små poser syet af kastanjeblade, samler de tusindvis af bænkebidere til at krydre suppen med.

Men et år gik noget galt. De små troldeunger kunne ikke finde én eneste bænkebidere, og da de kom hjem med tomme poser, fik de skældud af deres far og mor.

"Dovne børn," skændte de. "Hvad LIGNER det at kommer hjem uden krydderier til suppen! Det er jo det ENESTE, I skal lave til festen!"

"Jamen," græd troldeungerne. "Vi ledte overalt, og der var slet ikke nogen."

Så måtte de voksne trolde ud at kigge, og ganske rigtigt var der INGEN bænkebidere.

"Undskyld, troldeunger," sagde de. "Der var vi vist lidt for skrappe. Vi burde have vidst, at I ikke ville lyve for os."
"Bliver der så ingen fest?" hulkede troldebørnene.
"Nej, ingen suppe, ingen fest!" lød det triste svar.

I det samme blev en af troldene ramt af en KÆMPE fugleklat, og da de kiggede op i træerne, så de en stor flok krager med meget tykke maver.

"Er det JER, der har stjålet vores bænkebidere?" råbte troldene surt!

"Stjålet og stjålet ..." bøvsede en krage. "Det er os, der har spist dem, hvis det er DET, du mener."

"Jamen, det var jo VORES bænkebidere," jamrede troldene. "Hvordan kunne I finde på at stjæle dem?"
"Hvor står der, at det er jeres?" skræppede kragerne surt.

"Ingen steder, men det ved enhver idiot da," rasede troldene. "Og nu kan vi ikke engang holde fest!"

Da kragerne så, hvor bedrøvede troldene var, besluttede de sig for at hjælpe dem. I samlet flok fløj de af sted, og senere på dagen vendte de tilbage med næbbene fulde af bænkebidere.

Som tak for hjælpen blev kragerne inviteret med til festen, og som sædvanlig larmede troldene så meget, at det vækkede alle dem, der boede i nærheden. Selv de gamle skeletter fra stenalderen stod op af deres grave, og sammen dansede de til den lyse morgen.

Hvordan finder I Ringmosen i Jægersborg Hegn?

Jægersborg Hegn er stor, og en af vejene ind går langs Skodsborgvej. Her kan I dreje ned af skovvejen Stampevej. Lejrpladsen ligger ved Damvej inde i skoven. I kan også finde vandretursfolderen på naturstyrelsens hjemmeside.

RINGMOSEN OG ALFEPRINSESSEN

JÆGERSBORG HEGN er en stor, gammel løvskov. I skoven er der mange dejlige steder, og et af dem ligger ved Ringmosen. Her er der en primitiv lejrplads med bålsted. På de skrånende enge ned mod mosen der lever et væld af forskellige smådyr og insekter.

Tur til:

RINGMOSEN

11

Medbring: Insektnet, terrarium, lupper og opslagsbøger eller naturappen Naturbasen.

HISTORIENS VINGESUS

Moser var i gamle dage omgivet af mystik. Man troede fuldt og fast, at der boede troldtøj og andre fæle væsener i moserne. Mosekønnen bryggede, så dampen stod omkring vandet. Det var bare om at holde sig fra mosen, for ellers ...

På en måde var det jo meget smart, for man skal passe på ikke at gå ud i en mose. Her er ikke til at bunde, og så kan det let gå galt.

Vi undersøger, sorterer og artsbestemmer krible-krabledyr

Her er mange krible-krabledyr i det varme halvår. Gad vide, hvad det er for dyr? Er der mon nogle edderkopper og biller.

Med et sommerfuglenet kan I gå på jagt i planterne omkring mosen og indfange så mange dyr som muligt. Med lupper og opslagsbøger kan I nok finde et eller flere dyr, som I kan sætte navn på.

Biologerne taler om at artsbestemme, når de vil finde ud af, hvilke dyr eller planter de har fundet.

M

MOSEN er levested for rigtig mange forskellige dyr. Vandet og de planter, der vokser der, tiltrækker krible-krabledyr i store mængder. Nogle af dyrene kalder man padder. Det er f.eks. tudser og frøer. I kan kende tudsen fra frøen, ved at den har små vorter på kroppen. Bag øjnene har den nogle store kirtler, som den kan udskille en let gift fra. Det gør tudsen temmelig usmagelig for en ræv eller en hund.

Moser er fyldt med vand. Vandet i jorden gør, at man kan finde nogle særlige planter herude. Nogle af dem er siv og star. Når man ikke ser træer som bøg ude i mosen, er det fordi, træets rødder ikke kan tåle at stå i vand hele tiden.

HVAD KAN I LEGE HER?

Her kan I lege og synge "En lille frø i mosen sad". Det er sjovt at hoppe som en frø eller spankulere som en stork. Måske udvikler sanglegen sig til en fangeleg med storken efter de små frøer.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Der er forskellige måde at lære dyrene at kende på:

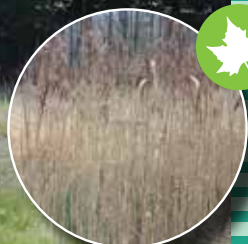
- I kan tælle ben
- I kan se om dyret har vinger
- I kan se på farven.

Måske har I en opslagsbog med om små dyr. Eller I kan bruge nettet. Prøv f.eks. www.naturporten.dk eller naturbasen, hvor I skal oprette jer som brugere. På naturbasen kan man også få hjælp. Det er muligt at uploade billeder af dyr, planter og andre organismer og få hjælp fra eksperter til at bestemme, hvad I har fundet.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Der er godt udsyn over mosen. Hvis man sidder stille op ad et stort træ og ser ud over området, kan det være, at man ser noget særligt. Måske flyver en sommerfugl forbi ... Måske dukker en hjort op på den anden side af mosen ... Eller måske sker der slet ingenting. Prøv at fordele jer ved de store træer og sid og nyd udsigten i stilhed.

BIOTOP - NATURTYPE

Ringmosen i Jægersborg Hegn har tidligere været drænet, for at man kunne dyrke træer i skoven. Nu er drænen stoppet, og grøfterne får lov at gro til. Det betyder, at det våde område i mosen ændrer forudsætningerne for de planter og dyr, der holder til her.

Hvis I har lyst til at undersøge mere om, hvilke særlige planter og træer, der vokser ved en mose, kan I gå på opdagelse i det digitale opslagsværk www.danmarksflora.dk eller mobilflora/Vildeblomster (app)

FIND SPORET

Jægersborg Hegn er fuld af rådyr, der spiser små bladknopper. Prøv at lægge mærke til de små træer. Nogle af deres knopper er bidt af. Det er rådyret, der har været på spil for at spise en saftig lille knop.

SYNG MED

Melodi: I en skov en hytte lå
Gammel dansk børnesang,
ukendt komponist
Tekst: Susanne Holck

I en skov en mose lå,
stor og smuk,
med siv og strå,
gryden stor den stod deri,
det ku' konen li'

Brygge, brygge, brygge dis
fed som hvid vaniljeis.
Er så smuk at kigge på,
mens man tygger strå.

Mosekonen gemmer sig
væk fra både dig og mig,
gør sig helt usynlig,
det kan hun bedst li'.

Brygge, brygge, brygge dis
fed som hvid vaniljeis.
Er så smuk at kigge på,
mens man tygger strå.

TAL OG RIM

1 alf, 1 purk,
1 kone der brygger,
7 frække drenge
med halvlange skygger.

10 skader fra skoven
5 tudser, 1 frø,
hjalp purken den lille,
så han ej skulle dø.

RIM SELV

Mose, rose, pose, hose ...
Purk, skurk, agurk, slurk ...

RIM OG REMSER

I mosen ved hegnet
en kone hun brygger,
masser af dis,
der solen væk skygger.

Hvordan ser hun ud,
er hun tyk eller tynd
smuk eller grim,
violet, eller grøn?

Gryden er stor,
for stor til et køkken,
og står midt i mosen
ved siden af Nøkken.

Men gå ej derud,
for mosen er farlig,
den suger dig ned,
hvis du ikke er varlig.

SPØRGE-JØRGEN: Hvad er en PURK for noget? (svar: et lille drengebarn) Hvor mange forskellige SOMMERFUGLE kender du? Har du prøvet at LYVE for nogen? Hvordan tror du MOSEKONEN ser ud?

ALFEPRINSESSEN PÅ DEN BLÅ SOMMERFUGL

Der var engang en alfeprinsesse, der var så lille og fin, at hun kunne flyve på ryggen af sommerfuglene. Hver morgen sommeren igennem kom hun flyvende til Ringmosen på en blå sommerfugl, for at se mosekønen brygge.

Her sad hun lige så stille og blev glad inden i af det smukke syn. Den glæde, der blev til overs, sparede hun op, så hun kunne tage den frem, når hun indimellem blev lidt trist til mode.

Men når mosekønen brygger, er det ikke kun de små alfer, der holder af at kigge på det. I gamle dage, dengang børn måtte gå alene i skoven, kom de nogle gange ned til mosen for at se, om de kunne få øje på mosekønen eller den store gryde, hun bryggede i. Men mosekønen er god til at skjule sig. Så god, at næsten ingen har set hende.

En dag besluttede en flok nysgerrige drenge sig for, at de ville finde hende, så de havde noget at prale med. For at slippe for selv at gå ud i den farlige mose, havde de taget en strithåret lille purk med, der gerne ville være venner med de store drenge.

Da mosekønen begyndte at brygge, tog de en sukker-mad frem og lokkede den lille.

"Hvis du lister dig ud i mosen, så langt at du kan se mosekønen, så får du den her lækre sukker-mad, når du kommer tilbage."

"Det tør jeg ikke," græd den lille purk. "Tænk, hvis jeg drukner!"

"Det gør du da ikke," lo de store drenge. "Du er så lille, at du sagtens kan gå på græstuerne uden at synke i."

"Er det bare derfor, I har taget mig med?" snøftede den lille.

"Nej, da, vi vil gerne være venner med dig," løj de og puffede drengen ud i mosen.

Ved kanten af mosen sad den lille alfeprinsesse, og hun så det hele. Hun VIDSTE også det hele, for alfer kan kigge ind i menneskers hjerter.

"STANDS," råbte hun, da den lille purk begyndte at gå ud i mosen, men han hørte hende ikke, for hans "venner" råbte ad ham.

"Du er der næsten. Hvis du går lidt længere ud, så skal du nok få øje på hende!"

Men DET skulle han aldrig have gjort, for moser er lumske, og da han tog det næste skridt, sank han i, så kun hans lille hoved stak op.

"Op igen, lille purk," råbte de store drenge, der sad og tyggede strå inde ved bredden. "Find noget, du kan tage fat i."

Men der var ikke noget at tage fat i, og nu begyndte han at synke længere ned.

"HJÆLP MIG, VENNER!" råbte han, men de store drenge kunne ikke høre ham, for de var blevet så bange, at de var stukket af.

Alfeprinsessen fløj ud til drengen, men lille som hun var, kunne hun ikke hjælpe ham. Heldigvis havde hun mange venner, og da hun ringede med sin lille bitte guld-klokke, stod alle skovens dyr klar til at hjælpe hende.

En flok skovskader tog fat i drenges gule strithår og trak ham fri af mosen, mens tudser, frøer og fisk skubede på. Sammen fik de drengen i sikkerhed på en stor græstue, og her lagde den lille alfeprinsesse hånden på hans bange hjerte, der slog så hårdt, så hårdt.

I det samme fløj en stor sort skygge hen over mosen. Det var mosekønen, og hun var vred, MEGET vred!

De store drenge var næsten nået ud af skoven, da hun landede foran dem.

"Hvad er I for nogle forfærdelige BØLLER?" råbte hun. "Meget har jeg oplevet i mit liv, men ALDRIG noget så slemt som det, I gjorde. Tænk, at I lokker en lille purk ud i den farlige mose, bare for at han skal finde mig!"

"Er du ... er du mosekønen?" bævede drengene.

"Nemlig," svarede mosekønen, men I VOVER, at fortælle nogen, hvordan jeg ser ud!

Hvis I sladrer, kommer jeg efter jer, og det gør jeg også, hvis ikke I for fremtiden opfører jer ordentligt!"

Fra den dag opførte de frække drenge sig altid pænt, og de lovede aldrig at fortælle nogen, hvordan mosekønen så ud. De sagde undskyld til den lille purk, og spurgte, om de skulle være venner, men han havde fået nok af deres løgne.

I stedet tog han tilbage til Ringmosen og blev venner med den lille alfeprinsesse, som havde reddet hans liv.

Hvordan kommer I til Sjælsø Strand?

I kan komme til stranden fra Sjælsøhallen ved Ravnsnæsvej i Birkerød og følge stien ned gennem kohaven eller fra Jægerhytten kun 500 meter fra stranden.

SJÆLSØ STRAND OG HEKSENE

S

JÆLSØ STRAND er en del af Eskemose Skov. Stranden er anlagt med sand og en lille grillplads. Det er kommunens folk, der holder stranden i orden. Her kan børn og voksne soppe og bade, grave i sandet og nyde oplevelsen af en søstrand, omkranset af træer og med en herlig udsigt over vandet.

Tur til:

SJÆLSØ-
STRAND

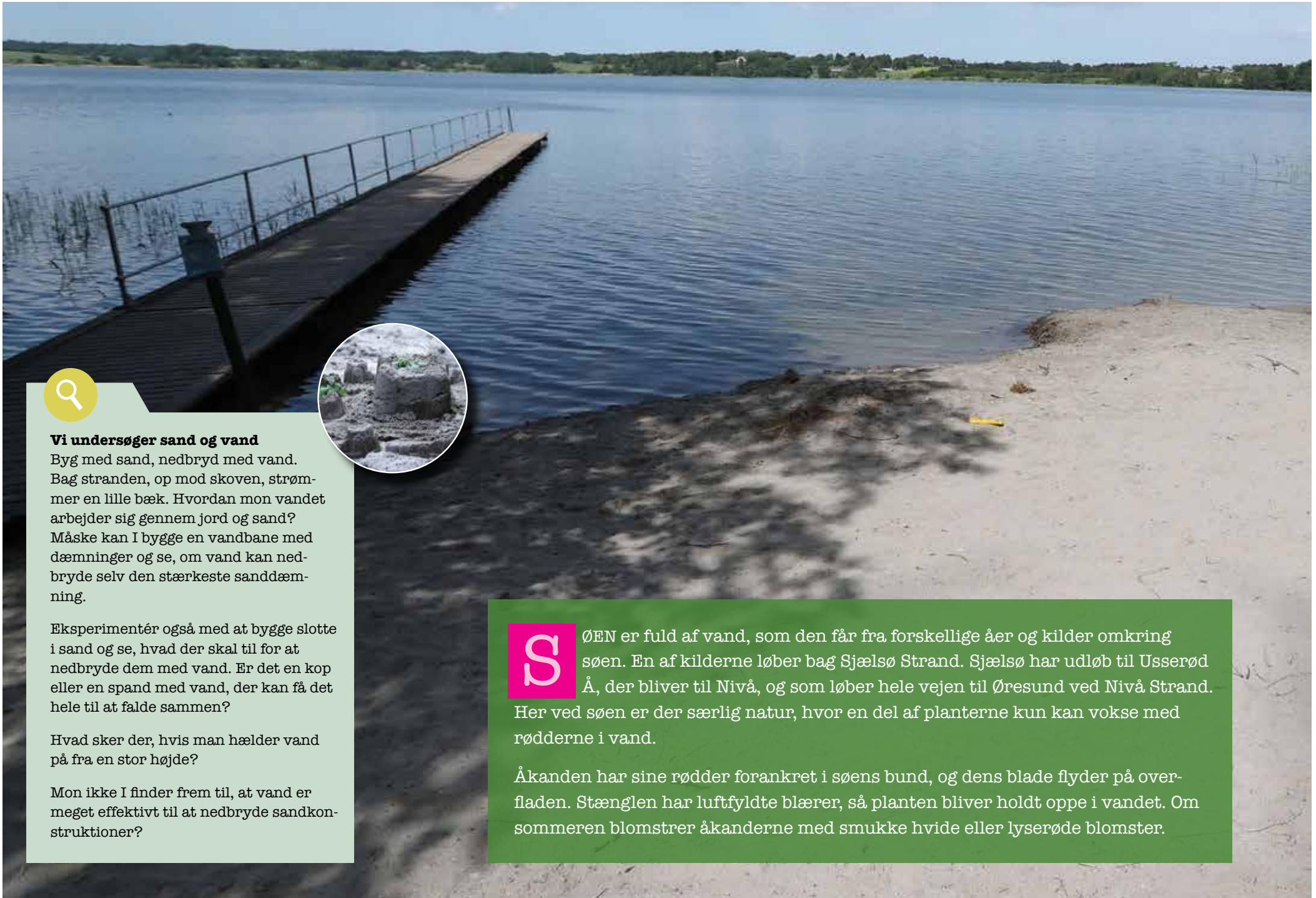
12

Medbring: Skovle og spande.

HISTORIENS VINGESUS

Da Hirschholm Slot fandtes (der hvor Hørsholm Kirke ligger nu), var Eskemose Skov en del af slottets ejendom. Dronning Caroline Mathilde tog på tur i skoven og til Jægerhytten med sin kæreste Struensee. I gamle dage var Jægerhytten en rigtig jagthytte.

Vi undersøger sand og vand

Byg med sand, nedbryd med vand. Bag stranden, op mod skoven, strømmer en lille bæk. Hvordan mon vandet arbejder sig gennem jord og sand? Måske kan I bygge en vandbane med dæmninger og se, om vand kan nedbryde selv den stærkeste sanddæmning.

Eksperimentér også med at bygge slotte i sand og se, hvad der skal til for at nedbryde dem med vand. Er det en kop eller en spand med vand, der kan få det hele til at falde sammen?

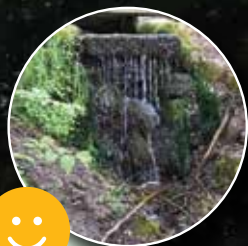
Hvad sker der, hvis man hælder vand på fra en stor højde?

Mon ikke I finder frem til, at vand er meget effektivt til at nedbryde sandkonstruktioner?

ØEN er fuld af vand, som den får fra forskellige åer og kilder omkring søen. En af kilderne løber bag Sjælsø Strand. Sjælsø har udløb til Usserød Å, der bliver til Nivå, og som løber hele vejen til Øresund ved Nivå Strand. Her ved søen er der særlig natur, hvor en del af planterne kun kan vokse med rødderne i vand.

Åkanden har sine rødder forankret i søens bund, og dens blade flyder på overfladen. Stænglen har luftfyldte blærer, så planten bliver holdt oppe i vandet. Om sommeren blomstrer åkanderne med smukke hvide eller lyserøde blomster.

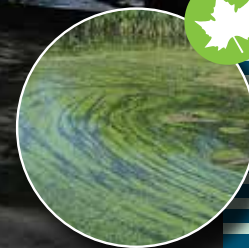
HVAD KAN I LEGE HER?

Den lille kilde leder vandet til søen. Men hvor kommer kilden fra? Her er det oplagt at lege opdagelsesrejsende. Hvor langt kan I følge vandets rejse mod Sjælsø? Er der forhindringer, som I kan forcere? Her er både leg for krop, nysgerighed og fantasi.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

I legen med vand er der flere matematiske begreber i spil. Hældningen af vandbanen kan have betydning for vandets hastighed gennem banen. Også længden af vandbanen bestemmer vandets vej.

BIOTOP - NATURTYPE

Her på Sjælsø Strand er der to dominerende naturtyper. Der er ferskvands-søen, og der er løvskoven lige bagved. Søen er meget stor, men ikke så dyb. Vandet er rimeligt rent, men om sommeren kan der komme en del alger i vandet, som gør, at man ikke bør bade. Skoven bliver holdt lysåben, ved at skovens folk fælder en del af de skyggende træer. Træerne får lov at ligge, så skovbunden danner levested for mange svampe og andre organismer.

Nogle træer vokser også med rødderne næsten helt nede i vandet. Et af de træer hedder pil. Pil har meget blødt ved, og det betyder, at mange er vilde med at snitte i piletræ. I en offentlig skov må man klippe grene og kviste af træer, der er over ti meter høje.

Hvis I en forårsdag stikker en pilekvist i jorden på jeres legeplads, vil kvisten let sætte rødder og skyde med fine nye blade.

FIND SPORET

I sandet ved Sjælsø Strand er der fuldt af forskellige spor. Kan I finde et fra en hund?

EN SANSELIG OPLEVELSE

Her ved søen lugter der særligt. Prøv at lukke øjnene snuse godt ind. Er der mon forskel på lugten en varm sommerdag og en kold vinterdag? Eller hvordan lugter her, når det lige har regnet?

SYNG MED

Melodi: Skorstensfejeren gik en tur

Ukendt komponist

Tekst: Susanne Holck

Heksene de fløj en tur,
heksene de fløj en tur,
fløj en tur.

Heksene de fløj en tur.

Så kom de forbi en sø,
så kom de forbi en sø,
bi en sø.

Så kom de forbi en sø.

Der de ville gerne bo,
der de ville gerne bo,
gerne bo.

Der de ville gerne bo.

Der var nemlig fred og ro,
der var nemlig fred og ro,
fred og ro.

Der var nemlig fred og ro.

RIM OG RÆMSE

En sø, en pil og en kilde,
gjorde heksene glade og vilde.
Straks der de bygged' et lille hus,
hvor de kunne leve i sus og i dus.

Men så en dag var freden forbi,
for andre ku' vandet i søen godt li'.
De hentede vand i en evighed,
og heksenes hus, ja det rev de ned.

Nu bor de ved bredden i skjul bag siv,
her har de et herligt hekseliv.

TAL OG RIM

Drikke 1, drikke 2, drikke
3 kopper kaffe,
dejligt vand kunne heksene skaffe.

Spille 4, spille 5, spille 6 små sange,
dagene faldt aldrig heksene lange.

7 og 8, 9 og 10,
vandet fra kilden ku' heksene li'.

RIM SELV

SØ, dø ,tø, klø ...
Kilde, vilde, silde, trille ...

SPØRGE-JØRGEN: Hvad er PINDEBRÆNDE for noget? Hvad er en SLYNGEL for en? Hvordan tror du en heks lugter? Kan du lide smagen af kaffe? Hvor mange pletter har en krog?

HEKSENE VED DET RENE VAND

ENGANG FOR LÆNGE, længe siden fløj tre hekse ud for at finde sig et sted at bo. Den ene var vild med at bade, den anden var vild med heksekaffe, og den tredje var vild med pilefløjter. De ledte i hele verden, men først da de kom til Sjælsø, fandt de et sted, der passede dem godt. Skoven var stille, søen var dyb, og af de gamle hængepile kunne man lave masser af pilefløjter.

"HER SKAL VI BO," jublede de og stillede deres kosteskafter ved søbredden.

Den ene hoppede i søen for at bade, den anden lavede en kande heksekaffe, og den tredje snittede en pilefløjte, som hun straks begyndte at spille på.

Da kaffen var drukket, byggede de sig et lille hus med en stue og tre små soveværelser. Huset lå på toppen af bakken med udsigt over søen, og tværs gennem stuen løb en kilde med det herligste rene vand.

Her vaskede heksene sig om morgenen, og om aftenen faldt de i søvn med den dejlige lyd af rislende vand i ørerne.

I mange år boede de uforstyrret ved den dejlige sø, hvor vandet var så rent, at man kunne drikke det. De badede, drak heksekaffe og spillede på pilefløjter, men pludselig en dag var freden forbi. Rygtet om det rene vand havde spredt sig, og mennesker kom fra nær og fjern for at drikke af kilden og hente det dejlige vand i søen.

Det første de gjorde, de slyngler, var at rive heksenes lille hus ned.

"Gad vidst, hvem der har bygget det her bras", lo de, mens de huggede huset til pindebrænde.

Da de var færdige med det, blev der fældet træer og lavet stier, så hestevognene kunne køre helt ned til søen, og fra den dag af var der aldrig fred igen. Mennesker kom fra nær og fjern for at hente det dejlige vand, og heksene måtte finde sig et nyt sted at bo.

Det næste hus, heksene byggede, blev usynligt for alle, undtagen dem selv. Hvor præcis det ligger, er der derfor ingen der ved, men vistnok et sted ved søbredden, gemt i de høje siv.

Hvis du en dag kommer derud, kan det være, at du er så heldig at få et glimt at en af de tre hekse. Hvis du ikke kan få øje på dem, kan du måske høre dem eller lugte dem.

Der er nogen, der siger, at der lugter helt vildt af heksekaffe, når man står i nærheden af kilden. Andre fortæller, at de har hørt magisk pilefløjtemusik ved søbredden.

Selv har jeg ofte set våde fodspor på badebroen, når solens første stråler rammer Sjælsø Strand.

Hvis du en dag skal derud, så hold øjne og ører åbne, og kommer du forbi engen med køer, så hold øje med deres yvere. Drypper det fra patterne, er det helt sikkert en af heksene, der har været forbi og hente en sjat mælk til kaffen ...

Hvordan finder I stranden?

Den lille strand ligger bag en låge på Strandvejen lige overfor Skodsborgparken. Det er ikke langt fra Skodsborg Station.

Tur til:

STRANDEN

13

Medbring: En flaske vand, en opslagsbog om sten, små fryseposer, lidt snor og en pind, en skovl og en spand.

STRANDEN OG HAVFRUEPRINSESSEN

DEN lille strand ved Skodsborgparken er særligt hyggelig, fordi den ligger i læ til alle sider ind mod land, og et lille krat skærmer lyden af Strandvejens biler. Stranden er ejet af Skodsborgparken, men I må gerne lege nede på stranden. Til nogle tider er stranden fuld af sand, og andre tider er der flest sten. Det er vinden og havstrømmen, der ændrer på forholdene.

HISTORIENS VINGESUS

For knap 200 år siden købte Kong Frederik VII Skodsborg Kurhotel til sig selv og sin dronning Grevinde Danner. Dengang var det et fint lille palæ, og kongen og dronningen elskede at tage til stranden i det gode vejr. Måske tog de ned og så de mange dampfærger, som sejlede på Øresund. I Skodsborg var der en fin anløbsbro til de folk, der kom sejlen med færgen fra København.

Vi undersøger stenene på stranden

Hvad er det mon for sten, I kan se?

Er stenene de samme slags, eller er der forskel? Mon ikke stenene er forskellige? Prøv at samle ti forskellige sten og sammenlign med billeder fra en bog eller fra naturstyrelsens folder om sten på stranden (findes på nettet).

Måske kan I finde tre forskellige slags: Granit, flint og mursten.

I kan lege videre ved at lave en lille stenbingo-leg, hvor I leder efter tre typer sten.

Nogle af stenene er lette at kategorisere. Andre er lidt sværere. Nogle sten er en blanding af stenarter.

De rigtigt heldige kan måske finde et lille fossil. Her på stranden kan der ligge forstenede søpindsvin.

HVAD KAN I LEGE HER?

Her på stranden kan man lege alle mulige skønne sandlege. Man kan begrave sine tæer eller en af de voksne! Man kan lave sandengle eller bygge et sandslot. Måske grave en voldgrav til slottet?

En rask stenkastekonkurrence er altid god.

P

Å den lille strand vokser der flere smukke strandplanter. Strandplanter tåler saltet fra bølgerne og kan vokse i sand. Selvom bølgerne ikke når helt op på stranden, er der alligevel salt i luften, så de små planter skal være hårdføre. "Seje planter", kunne man kalde dem.

En af de planter, der vokser hernede, hedder strandsennep.

Sidst på sæsonen blomstrer strandsennep med de fineste lilla blomster. Det summer og surrer omkring blomsterne, der er fulde af nektar. Nektaren er lækker føde for bier, svirrefluer og andre flyvende insekter.

FIND SPORET

Sandet er det bedste sted at se efter fodspor. Selv den mindste fugl sætter fodspor i sand. Kan I finde nogle spor efter fugle og andre dyr? Kan I selv sætte fine spor?

En anden fin strandplante hedder strandarve. Den ligner mest af alt et lille juletræ, og med sine tykke blade kan den holde på vandet, selv når det er sol og blæst.

Måske kender I kløpulver? Det er frøene fra hybenrosens frugter. Men hyben kan bruges til andet. Man kan spise det lækre frugtkød i en marmelade. Eller spise de fine blomsterblade som pynt på sin mad.

Hvis I vil smage på hyben, skal de skylles, frøene pilles ud og skallen fjernes. Men de kan godt spises rå.

MATEMATISK OPMÆRKSOMHED

Sorter efter vægt. I kan lege med begrebet vægt. Nogle sten er tunge, og andre er lette. Nogle sten af samme størrelse har måske forskellig vægt. Leg jer frem til en kategorisering og læg stenene op i rækkefølge efter vægt.

BIOTOP - NATURTYPE

Sandstranden er en biotop. Her er miljøet barskt. De planter, som vokser her, skal kunne tåle stærk sol og vind, og de skal kunne klare at blive sprøjtet over med saltvand, når bølgerne slår ind. Dyrene på stranden skal også trives med det salte element. Ser I efter i bunkerne af tang og ålegræs, vil I opdage et mylder af sandhoppere og tanglopper.

EN SANSELIG OPLEVELSE

Havet har sin egen puls. Prøv at sætte jer godt til rette, luk øjnene og nyd lyden af havets bølger. Måske er de helt bittesmå, hvis der er vindstille, og måske er der mere knald på en dag, hvor vinden rigtigt suser. Man kan næsten mærke sin egen puls og vejrtrækning, når man sidder der i stilhed ved havet.

Hvis I har lyst, kan I bruge noget opmærksomhed på jeres åndedræt.

SYNG MED

Melodi: Der bor en lille nissemand
Ukendt tysk komponist
Tekst: Susanne Holck

Der bor en lille krabbeven
på havets mørke bund,
bommelom.
Der bor en lille krabbeven
på havets mørke bund.
Den kravler rundt,
den svømmer rundt,
Den spiser tang,
for det er sundt.
Der bor en lille krabbeven
på havets mørke bund.

TAL OG RIM

10 krabber de svømmede i vandet så let,
indtil de mødte fiskerens net.
Der sad de fast, de fleste af dem,
kun 5 friske krabber nåede levende hjem.

RIM OG REMSER

En krabbe så lille,
blev slugt af en bølge,
for han ville ikke
prinsessens råd følge.

I sandet på stranden
han blev skyllet op,
med vandmænd og tang
henover sin krop.

Dog snart han blev reddet
af heksens magi
der havfruens hår,
så godt kunne li'.

RIM SELV

Tang, lang, stang, sang ...
Krabbe, skrappe,
trappe, rappe ...

SPØRGE-JØRGEN: Hvad er en HVIRVELVIND? Hvad betyder det at være DØD SOM EN SILD? Har du nogensinde oplevet et UVEJR? Hvor tror du, havfrueprinsessen bor?

HAVFRUEPRINSESEN OG DEN UFGORSIGTIGE KRABBE

LANGT UDE PÅ det spejlblanke hav svømmede den smukke havfrueprinsesse en tur sammen med sin gode ven, krabben Klosaks.

Solen sendte sit lys helt ned på havets bund, da en lumsk lille sky pludselig dukkede op i horisonten. Lige så langsomt voksede den sig større og større, og inden længe fyldte den HELE himlen. På det stille hav kom der små bølger, og det mærkede havfrueprinsessen.

"Jeg tror, det blæser op til uvejr," gøs hun. "Lad os se at komme hjem."

"Jeg er da ikke bange for lidt blæsevejr," lo Klosaks. "Vent her, så svømmer jeg ind i tangskoven og finder noget tang til aftensmaden."

Mens Klosaks var væk, tog uvejret til. De små bølger voksede sig store og grådige og fik hvide tænder på toppen. Da havfrueprinsessen så det, blev hun for alvor bange.

"SKYND DIG, KLOSAKS!" råbte hun. "Strømmen bliver stærkere og stærkere. Jeg er bange for, at vi bliver skyllet væk!"

Men netop som Klosaks vendte rundt for at svømme tilbage til havfrueprinsessen, vendte en hvirvelstrøm op og ned på det hele. Lyset forsvandt, og det samme gjorde den lille krabbe, der ikke kunne modstå den stærke strøm.

Da havet blev roligt igen, var Klosaks som sunket i jorden.

"Hvor er du, Klosaks?" græd havfrueprinsessen. "Kom tilbage, hører du!"

"HVEM leder du efter, min pige?" lød en skinger stemme.

Det var havheksen, og da hun hørte, at havfrueprinsessen ledte efter en krabbe, lo hun højt.

"DET kan du godt glemme alt om. Uvejret skyllede hele tangskoven op på stranden, så mon ikke du kan finde din gode ven der? Hvis du lytter godt efter, kan du sikkert

høre mågerne. De ELSKER, når der bliver skyllet mad op til dem."

"Nej, nej, nej," græd havfrueprinsessen. "De må da ikke spise min bedste ven!"

"Græd ikke over det, min pige," lo havheksen. "Din lille ven er sikkert allerede død som en sild, og så mærker han jo ingenting."

"SIG IKKE SÅDAN!" råbte havfrueprinsessen vredt.

"Måske har Klosaks reddet sig på en eller anden måde."

"Næppe," lo heksen. "Men du kan jo selv tage op på stranden og kigge efter."

Havfrueprinsessen svømmede straks op mod stranden, og dér, blandt bunker af døde krabber og søstjerner, så hun Klosaks' store brune klo stikke op.

"Hold ud Klosaks," råbte hun. "Jeg skal nok komme og redde dig."

"Sååå, hvordan skulle det så gå til?," lød en velkendt stemme. "Du kan måske forvandle din fiskehale til ben?"

"Er det dig, Havheks?" græd havfrueprinsessen. "Vil du ikke nok hjælpe mig?"

"Jo, hvis du giver mit dit flotte lange hår, så skal jeg nok redde din lille dumdristige ven," gnæggede heksen.

"Det er en aftale," svarede havfrueprinsessen. "Giv mig en saks, så får du det straks!"

Mens havfrueprinsessen klippede sit lange hår af, brugte heksen sin sorte magi til at lave en kæmpestor bølge, som hun sendte ind på stranden. Da bølgen kom tilbage, havde den Klosaks med, samt masser af lyserøde hybenroser og små violette blomster, som satte sig i havfrueprinsessens korte hår.

Sådan gik det til, at havfrueprinsessen og Klosaks kunne vende helskindede tilbage til Konkylieslottet, og fra den dag af pyntede havfrueprinsessen altid sit hår med blomster fra stranden.

HVIS I VIL VIDE MERE ...

Gode bøger:

Hvad finder jeg i skoven. Nikolaj Scharff. 2006

Hvad finder jeg i sø og å. Nikolaj Scharff. 2008

Sten i farver. Erik Schou Jensen. 2005

Fugle i farver. Tommy Dybbro. 2006

Danmarks træer og buske. Henrik Staun og Peter Friis Møller. 2015

Sæt spor - natur, udeliv og science i børnehøjde. Sanni Korsgaard. 2018

Science i dagtilbud. Stig Broström og Thorleif Frøkjær. 2017

Anvendelige apps:

Dyr i søen

Leafsnap

Mobilflora

Naturtjek

Naturbasen

Naturguide

Opdag havet

Star walk

Svampeguide

Nyttige hjemmesider:

dofbasen.dk

naturstyrelsen.dk/publikationer/vandretursfoldere

skoveniskolen.dk

Tak til Historisk Arkiv i Rudersdal Kommune, Vedbækfundene, Rudersdal Museer, Mads Ellegaard Larsen og Louise Liv Holm for udvalgte fotos.

Tak til Teis Caspersen for lån af illustrationer til en række af eventyrene.

